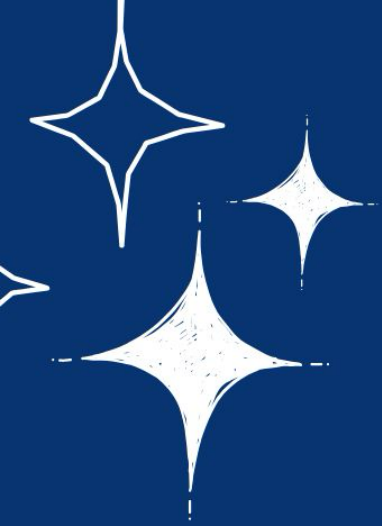

PEDAGOŠKA PERSPEKTIVA

strokovna pedagoška revija

LETNIK 2 (2025) ŠTEVILKA 4

Drage bralke, dragi bralci,

mesec maj prinaša novo številko naše revije, v kateri predstavljamo izjemno zanimive prispevke šestih avtoric z različnih področij in stopenj izobraževanja.

Posebnost tokratne številke je nova rubrika *Perspektive iz prakse*, ki odpira prostor za deljenje izkušenj s terena. Ste odkrili odlično lokacijo za šolsko ekskurzijo? Bi radi predstavili projekt ali dogodek, ki ste ga izvedli na vaši šoli? Vabimo vas, da soustvarjate rubriko s svojim prispevkom!

Veselimo se vaših idej - skupaj lahko soustvarimo prostor navdiha, sodelovanja in strokovne rasti.

Mateja Dover Emeršič, prof., spec.
odgovorna urednica

Kazalo

	Komentar
3	O prijaznosti <i>Mag. Jožica Frigelj</i>
	Strokovni članki
5	Spremljanje znanja učencev: Ključ do boljših rezultatov <i>Barbara Pavovec</i>
12	Tri muhe na en mah – pouk tujega jezika na prostem in senzibiliziranje za okolje <i>Alja Lipavic Oštir</i>
18	Asistenca v pedagoškem delu danes <i>Ana Špeh</i>
23	Od algoritma do razumevanja: kako uvajamo računalniško mišljenje pri mlajših učencih v projektu RAČek <i>Andreja Jakomin</i>
	Perspektive iz prakse
29	Na obisk smo povabili umetnost <i>Manja Žugman</i>
34	Cerliško polje in ogled Križne jame 2025 <i>Marta Narobe</i>

Pedagoška perspektiva | ISSN 3023-9710 | LETNIK 2 (2025) ŠTEVILKA 4 (objavljeno 31. 5. 2025)

Revija enkrat mesečno izdaja: Pedagoška perspektiva, Mateja Dover Emeršič s.p., Dupleška cesta 58 B, 2000 Maribor

Odgovorna urednica: Mateja Dover Emeršič

Kontakt: info@pedagoskaperspektiva.si | Spletna stran ter dostop do revije: www.pedagoskaperspektiva.si

Revija Pedagoška perspektiva je pod zaporedno številko 2547 vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo RS.

Komentar

O prijaznosti

mag. Jožica Frigelj

Avtorica fotografije: Mateja J. Potočnik

Aldous Huxley je rekel: »Ljudje me pogosto sprašujejo, katera je najbolj učinkovita tehnika za spreminjanje življenja. Po letih raziskovanj in eksperimentov moram reči, da je najboljši odgovor – bodite samo malo bolj prijazni.«

Na Facebooku sem članica številnih skupin, katerim je skupna tema šolstvo. Člani pa – zelo različni, a vsi želimo debatirati o šoli oz. šolskem sistemu, verjetno vsi v želji spreminjati ga na bolje.

Nekatere od teh skupin so izrazito »učiteljske«. Tam si delimo ideje, uspešne projekte, zamisli, si pomagamo z nasveti – prava zakladnica idej in uspešnih pristopov. Spet druge skupine so odprte za vse, podobno in različno misleče, ki se trudimo (s strpnostjo in konkretnimi argumenti) prispevati k izboljšavam ali vsaj prispevati k osveščanju o prepotrebni spremembah.

V skupini, katere skrbnik sem, celo zagovarjamo in podpiramo pluralnost argumentiranih mnenj, brišem zgolj nestrpne in sovražne komentarje. V taki pestri družbi, ki v veliki meri omogoča tudi anonimnost, je normalno, da se vsi ne strinjamo z vsem napisanim, osnovna človeška kultura pa narekuje vsaj sprejemanje, če že ne spoštovanja stališč drugih.

A povsod ni tako. V nekaterih skupinah ima največ »všečkov« in komentarjev ravno najbolj nestrpna in sovražna objava, ki se je verjetno porodila v trenutku hude jeze in brez tehtnih

argumentov popljuva šolo po dolgem in počez. In vsi nadaljnji komentarji so le prilivanje olja na ogenj. Ko sem nekoč želela tako vsestransko natolcevanje ustaviti, usmeriti v argumente in aktivno delovanje v smeri pozitivnih sprememb, sem postala v skupini nezaželen. Pa me to sploh ne moti, moti me le ozkoglednost ljudi, ki ne znajo pogledati niti malo čez svojo ograjico. Moti in žalosti. Verjetno jim botruje grenka izkušnja in je njihovo ogorčenje do neke mere celo razumljivo, a kljub temu – a ni skrajno krivično metati vse v en in isti koš? En zdravnik se zmoti, pa je že celo zdravstvo gnilo, en politik je skorumpiran in že so vsi »banda za postrelit«, en učitelj ni po starševskih merilih in že je šola totalno zanič.

Iz prve roke lahko trdim, da bi bilo lahko še bistveno slabše, če ne bi ta osovražen šolski sistem premogel toliko predanih učiteljev, kot jih. Res velikokrat zagovarjam strokovnost učiteljev, še večkrat pa njihovo predanost. Ne verjamem, da bi veliko ljudi zmoglo prenesti vsa ta podtikanja, natolcevanja, obremenitve in pritiske. Učitelji pa gredo preko teh ovir. Zakaj? Ker imamo nenehno pred očmi samo končni cilj, in to je otrok. Ker sta nam jasni razvojna psihologija in psihologija, ker poznamo pedagoške pristope in didaktične principe.

Zato želim spregovoriti o prijaznosti. Pravzaprav o moči prijaznosti. K razmišljanju pa me spodbudila knjiga P. Ferrucci-ja: Moč prijaznosti; nepričakovane prednosti sočutnega življenja.

»Učiteljica, vi ste tako prijazna,« velikokrat slišim iz otroških ust in pri tem niti nisem prepričana ali je to dobro ali slabo. Pojem prijazen je bil kar nekaj časa sinonim za popustljivost: prijazna vzgoja kot popustljiva/permisivna vzgoja in prijazna šola kot popustljiva šola. A vendar – jaz nikakor nisem popustljiva. Imam trdna stališča, jasne meje dopustnega, čvrste moralne vrednote, ki jih pričakujem tudi od ostalih in v uresničevanju zahtev kulturnega sobivanja nepopustljiva. Nepopustljiva sem tudi glede znanja, ki mora biti trdno in vsaj v temeljnih postavkah trajno. Kampanjskega učenja ne podpiram in moja pisna ocenjevanja znanja niso duplikati preverjanj. Pravzaprav bi utemeljeno trdila, da sem stroga in zahtevna, ampak otroci kljub vsem tem dejstvom (ali pa ravno zato) širijo glas o moji prijaznosti.

Zatorej o prijaznosti verjetno ne moremo govoriti kot o načinu delovanja, temveč kot o načinu čustvovanja. Otroci so prepolni čustev in zato sem prepričana, da je prijaznost pomembna na vseh stopnjah izobraževanja, saj se več naučimo v ozračju topline in pozornosti kot pa v ozračju brezbrčnosti in represije. Učenec, ki bo deležen spoštovanja in pozornosti, bo bolje napredoval.

A prijaznost je zelo zahteven in kompleksen način čustvenega delovanja, ki presega nasmeh in trenutek pozornosti. Velikokrat naletimo na trditve, da bi se morali ljudje, ki delujejo z ljudmi in sploh z otroki, odlikovati po empatiji. Vendar to ni dovolj. Prijaznost opredelijo tudi iskrenost, toplina, zaupanje, pozornost, potrpežljivost in spoštovanje, stik in dotik. Verjetno bi ob pozornem seciranju našli še kaj. A že omenjene vrednote so več kot večina dobi ali pričakuje. Delovati iskreno tudi ob tveganju, da bomo izrekli neprijetno resnico ali nekaj, kar bo drugega vznemirilo (saj nesposobnost, da bi izrekli magično besedo »ne« včasih vodi do katastrofe) – če to storimo z inteligenco in taktom – je najbolj prijazna stvar, ki jo lahko naredimo. Ali pa spoštovanje – polno priznavanje sebe in drugega. Daje drugim prostor, ki si ga zaslužijo. Hkrati je nujen pogoj za reševanje konfliktov.

Najbolj prefinjen način, da podpremo svoje interese, da najdemo svojo svobodo in bežno ugledamo svojo srečo, pogosto ni neposredno prizadevanje za te cilje, ampak je skrb za interese drugih, pomoč drugim, da se osvobodijo svojih strahov in bolečin, in prispevek k njihovi sreči. Konec koncev je vse zelo preprosto. Ni nam treba izbirati ali bomo prijazni do sebe ali do drugih. Vseeno je. Da smo le malce bolj prijazni.

*Opomba: Komentar izraža stališče avtorice in ne uredništva revije Pedagoška perspektiva.

Spremljanje znanja učencev: Ključ do boljših rezultatov

Vsak učitelj si želi, da bi njegovi učenci dosegali čim boljše rezultate, a kako zagotoviti, da bo snov razumljiva in da učenci napredujejo pri svojem učenju? Ključ do uspeha je formativno spremljanje znanja – pristop, ki učencem omogoča sprotno povratno informacijo, učiteljem pa vpogled v razumevanje in napredek vsakega posameznika. S sprotnim opazovanjem, analizo odzivov, uporabo listkov različnih barv, refleksij ter ciljno usmerjenim pogovorom lahko učitelj prepozna morebitne ovire pri učenju in pravočasno prilagodi pouk. Učenci postanejo bolj aktivni, zavedajo se svojega napredka in prevzemajo odgovornost za učenje. Formativno spremljanje tako ni le orodje za preverjanje znanja, temveč proces, ki spodbuja razumevanje, razvija miselne spretnosti in omogoča dolgoročno izboljšanje učnih dosežkov. Z doslednim vključevanjem v vsakodnevni pouk lahko postane ključno gonilo uspeha za vse učence.

Ključne besede: formativno spremljanje, napredek učencev, prilagajanje pouka, aktivno učenje

Every teacher wants their students to achieve the best possible results, but how can we ensure that the material is understandable and that students are truly progressing in their learning? The key to success lies in formative assessment – an approach that provides students with ongoing feedback and gives teachers insight into each learner's understanding and progress. Through continuous observation, analysis of responses, the use of colored cards, reflection, and targeted conversations, teachers can identify learning obstacles and adjust their instruction in time. Students become more active, aware of their progress, and take responsibility for their learning. Formative assessment is not just a tool for checking knowledge; it is a process that promotes understanding, develops cognitive skills, and supports long-term improvement in learning outcomes. When consistently integrated into everyday teaching, it can become a powerful driver of success for all students.

Keywords: formative assessment, student progress, lesson adaptation, active learning

Uvod

V tem strokovnem članku bom podrobneje predstavila pomen formativnega spremljanja znanja učencev, ki postaja vse pomembnejši del sodobnega učnega procesa. Osredotočila se bom na konkretne oblike in pristope, ki jih uporabljam pri pouku matematike v osnovni šoli. Formativno spremljanje omogoča učitelju sproten vpogled v učenčevo razumevanje, učencem pa nudi dragoceno povratno informacijo, ki spodbuja napredek in večjo

samostojnost pri učenju. S pomočjo različnih strategij – kot so listki za samopresojo, refleksija, pogovor ter prilagajanje nalog glede na doseženo raven – se učenci postopoma učijo prevzemati odgovornost za svoje znanje. V ospredju je proces učenja, ne zgolj končni rezultat. V članku bom predstavila primere dobrih praks, s katerimi učencem omogočam bolj poglobljeno razumevanje snovi in jim hkrati nudim podporo na poti do uspešnega in samostojnega učenja.

Formativno spremljanje znanja

Kaj to je?

Formativno spremljanje znanja je načrtovan in zavesten proces sprotnega pridobivanja raznolikih in kakovostnih dokazov o učenčevem razumevanju, ki učitelju omogoča prilagajanje pouka glede na trenutne potrebe posameznikov in skupine. Njegov glavni namen ni ocenjevanje, temveč podpora učenju. Učencem omogoča, da ne pokažejo zgolj, kaj vedo, temveč tudi, kako razumejo učno snov, kako razmišljajo ter kako znanje uporabijo v različnih kontekstih. Učitelj s tem pristopom pridobi dragocen vpogled v učenčev miselni proces in lahko sproti načrtuje nadaljnje učne korake, kar bistveno prispeva k trajnejšemu znanju in večji vključenosti učencev (ZRSŠ, 2021).

V formativnem spremljanju učitelj ne nastopa več kot zgolj posredovalec znanja, temveč kot opazovalec, usmerjevalec in spodbujevalec učenčevega napredka. Učenci pa niso pasivni poslušalci, temveč dejavni udeleženci učnega procesa – razmišljajo o svojem znanju, prepoznajo napake in razvijajo strategije za izboljšanje. Tovrstno spremljanje ustvarja varno učno okolje, kjer so napake sprejete kot del učnega procesa, ne kot razlog za neuspeh. Tako učenci razvijajo višjo raven samoregulacije, motivacije in odgovornosti za lastno učenje.

Pomemben prispevek k razumevanju in uporabi formativnega spremljanja je podala Mateja Peršolja (2019), ki je razvila petstopenjski model formativnega spremljanja. Ta vključuje: diagnostiko predznanja, postavljanje ciljev, načrtovanje poti do cilja, aktivne oblike učenja, zbiranje dokazov o znanju ter oblikovanje meril in (samo)vrednotenje dosežkov (ebooks.uni-lj.si). Vsaka stopnja ima ključno vlogo pri usmerjanju učencev k večji samostojnosti, razumevanju ter prevzemanju odgovornosti za lastno učenje.

Pri pouku matematike sem raziskala, kako lahko formativno spremljanje obogati učni proces, katere metode se v praksi izkažejo kot najbolj učinkovite ter kako jih je mogoče vključiti v vsakodnevno poučevanje. Cilj ni zgolj preverjanje znanja, temveč ustvarjanje spodbudnega učnega okolja, v katerem učenci aktivno sodelujejo, spremljajo svoj napredek in razvijajo globlje razumevanje učne snovi.

Začetki spremljanja znanja

Uspešno izvajanje formativnega spremljanja zahteva skrbno pripravo, ustrezno naravnost učitelja ter ustvarjanje spodbudnega učnega okolja, kjer se učenci počutijo varne, slišane in vključene. Predpogoj za tovrstno spremljanje je jasna komunikacija učnih ciljev in kriterijev uspešnosti, ki učencem omogoča razumevanje, kaj se od njih pričakuje, ter jim daje smernice za spremljanje lastnega napredka.

Pomemben del priprave predstavljajo tudi učna sredstva, ki učitelju omogočajo učinkovito zaznavanje razumevanja učencev. Ena od oblik, ki se je izkazala za zelo uporabno pri urah matematike, so barvni kartončki za izražanje razumevanja učne snovi.

Slika 1

Kartončki za razumevanje snovi

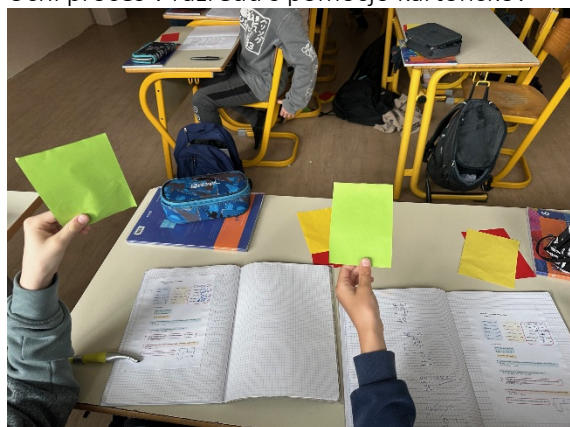

Vsak učenec prejme tri kartončke različnih barv (npr. zelena, rumena in rdeča), ki jih uporablja med poukom za sprotno izražanje svojega počutja in razumevanja. Zeleni kartonček pomeni: »Razumem in lahko razložim,« rumeni: »Razumem deloma, potrebujem dodatno razlago,« rdeči pa: »Ne razumem, potrebujem pomoč.«

S tem učitelj že med izvajanjem učne ure pridobi dragoceno povratno informacijo in lahko takoj prilagodi razlago, tempo ali obliko dela.

Slika 2

Učni proces v razredu s pomočjo kartončkov

Tovrstna orodja ne zahtevajo veliko časa ali sredstev, a imajo velik učinek – ne le na kakovost učne ure, temveč tudi na učenčevo zavedanje o lastnem učenju. Hkrati gradijo most med učiteljem in učencem, ki temelji na zaupanju, odzivnosti in skupnem cilju – razumevanju snovi.

Raznolikost nalog in sprotno spremljanje znanja pri matematiki

Pri poučevanju matematike se vedno znova potrjuje, kako pomembno je prilagajanje nalog različnim ravнем znanja in zmožnostim učencev. Eden od načinov, ki se je pri meni izkazal za zelo učinkovitega, je uporaba nalog po barvnih stopnjah težavnosti – zelena, rumena in rdeča. Te barve učencem predstavljajo jasno strukturo izbire: zelene naloge so osnovne, namenjene utrjevanju temeljnega razumevanja, rumene naloge predstavljajo srednjo zahtevnost, medtem ko so rdeče naloge namenjene tistim, ki želijo poglobiti svoje znanje ali potrebujejo dodaten izziv.

Učenci imajo možnost izbirati naloge glede na lastno zaznavanje razumevanja, pri čemer jih sproti usmerjam in spodbujam k napredku. Ključno pri tem je, da svoje razumevanje izražajo tudi s pomočjo barvnih kartončkov – sistem, ki smo ga uvedli za sprotno spremljanje razumevanja. Učenci z dvigom ustreznega kartončka učitelju nakažejo svojo trenutno stopnjo razumevanja: zelena pomeni, da z nalogo nimajo težav, rumena opozarja na delno razumevanje ali potrebo po pomoči, rdeča pa označuje nerazumevanje oziroma težavo pri reševanju naloge.

Slika 3

Naloge pretvarjanja po različnih stopnjah težavnosti

2,5 m ² = _____ dm ²	25 m ² = _____ a	2 m ² 5 dm ² = _____ dm ²
9 ha = _____ a	9,2 ha = _____ km ²	9 ha 2 a = _____ ha
160 km ² = _____ ha	6 m ² = _____ a	16 m ² = _____ ha
58 mm ² = _____ cm ²	151 mm ² = _____ dm ²	1230 cm ² = _____ m ²
6 cm ² = _____ dm ²	0,7 cm ² = _____ mm ²	12 cm ² 123 mm ² = _____ mm ²
800 m ² = _____ a	1280 m ² = _____ a	6 m ² 105 dm ² = _____ m ²

Ta pristop mi kot učiteljici omogoča sproten vpogled v stanje znanja in takojšnje odzivanje – lahko ponudim dodatno razlago, individualno pomoč ali prilagodim potek ure. Učenci pa hkrati razvijajo občutek za lastno učenje, se učijo ocenjevanja lastnega razumevanja ter postajajo bolj samostojni in odgovorni za svoj napredek.

Raznolikost nalog v kombinaciji s sprotnim spremljanjem torej ni le način diferenciacije, temveč postaja učinkovit pristop k ustvarjanju spodbudnega in odzivnega učnega okolja pri matematiki.

Spodbuden in pozitiven odziv učencev

Učenci so ta način dela hitro sprejeli in pokazali velik interes za uporabo barvnih nalog, saj jim omogoča večjo svobodo pri izbiri in večjo vključenost v učni proces. Večina jih je izrazila zadovoljstvo, ker lahko začnejo z nalogami, ki jim ustrezajo, in po lastnem občutku napredujejo k zahtevnejšim. To jim daje občutek uspešnosti, saj jih ne postavlja v situacijo, kjer bi že na začetku naleteli na ovire, temveč jih spodbuja k postopnemu reševanju vedno težjih izzivov.

Pogosto slišim komentarje, kot so: »Danes sem prvič rešil rdečo nalogo!«, »Lahko začnem z rumeno, ker sem včeraj že dobro razumel?« ali »Zelena naloga mi je šla hitro, rad bi poskusil z rdečo.« Takšne izjave kažejo na večjo notranjo motivacijo in na razvijajočo se zavest o lastnem znanju in napredku.

Poleg tega so učenci povedali, da se pri tem načinu dela počutijo varneje, saj jih nihče ne sili v naloge, ki bi jih presegle, hkrati pa se čutijo izzvane, da stopijo stopničko višje. Sistem jim omogoča, da samostojno spremljajo svoj napredek, hkrati pa vedo, da lahko vedno zaprosijo za pomoč, če jo potrebujejo.

zaznavajo področja, kjer potrebujejo dodatno razlago ali vajo.

Prednost učne poti je tudi v njeni preglednosti – učenci imajo snov pred seboj vizualno prikazano in organizirano, kar olajša učenje, ponavljanje in samostojno pripravo na preverjanje znanja. S takšno obliko zapisovanja učne snovi zmorejo učenci nadgraditi svoje razumevanje, saj so pri tem dejavni, samorefleksivni in motivirani za napredek. Učna pot postane pripomoček za usmerjeno učenje in hkrati sredstvo za formativno spremljanje znanja, saj učitelj prek nje pridobi dragocen vpogled v razumevanje učencev.

Vključevanje učencev s posebnimi potrebami v učni proces

Učno šibkejši učenci ter učenci s posebnimi potrebami (učenci z odločbo ali primanjkljaji na posameznih področjih) so pomemben del vsakega razreda. Njihova vključenost v kakovosten učni proces zahteva premišljeno načrtovanje, prilagoditve in uporabo učinkovitih pedagoških strategij, ki jim omogočajo, da tudi oni napredujejo po svojih zmožnostih. Formativno spremljanje, učna pot in vizualna orodja, se izkažejo kot izjemno učinkoviti elementi, ki bistveno pripomorejo k večji uspešnosti teh učencev.

Učenci s težavami pri učenju pogosto potrebujejo več ponavljanja, jasne strukture, postopno uvajanje znanja in predvsem občutek varnosti v učnem okolju. Formativno spremljanje, ki temelji na sprotnem vpogledu v razumevanje in znanje, omogoča učitelju, da takoj prepozna, kje se pojavijo ovire. To mu daje priložnost, da pravočasno prilagodi pouk, naloge, razlago ali ritem dela. Učitelj ne ocenjuje z ocenami, temveč usmerja in spodbuja, kar pri učencih zmanjšuje stres in omogoča večjo odprtost do učenja.

Učna pot kot vizualni in postopkovni pripomoček pomaga učencem, da se lažje orientirajo v vsebini. Ko učenci z odločbo vidijo posamezne stopnje razumevanja in vedo, kaj jih čaka v naslednjem koraku, jih to pomirja in motivira. Namesto da bi se počutili izgubljeni, imajo jasen zemljevid učenja, kamor lahko sproti vpisujejo, kar že razumejo, ob pomoči učitelja pa tudi tisto, kar še morajo utrditi. Za mnoge učence s primanjkljaji na področju pozornosti,

branja ali delovnega spomina, so tovrstne vizualne strukture ključnega pomena.

Kartončki za razumevanje snovi predstavljajo preprost in učinkovit način za izražanje razumevanja, tudi za učence, ki težje ubesedijo svoje težave. Tovrstna samoevalvacija spodbuja metakognitivno zavedanje – učenci razmišljajo o tem, kaj znajo in kaj še ne, kar je ključen korak k samostojnemu učenju. Učitelj pa na podlagi kartončkov lahko hitro zazna, komu je potrebno ponuditi dodatno razlago ali prilagoditev.

Posebna prednost formativnega pristopa je tudi v tem, da omogoča personalizacijo učnega procesa. Učno šibkejšim učencem se sami najprej odločijo za reševanje nalog zelene težavnostne stopnje, kar jim omogoča, da delajo po svojih sposobnostih, vendar z usmerjenim napredovanjem proti nalogam rumene težavnostne stopnje. Tisti z več težavami imajo možnost večkratnega utrjevanja snovi na osnovni ravni, vendar so ves čas del skupnega učnega dogajanja, kar krepi občutek pripadnosti in vključenosti. Slednje jim je izjemnega pomena.

Tak pristop zmanjšuje stigmatizacijo in ustvarja učno okolje, kjer je vsak napredek cenjen. Učenci z odločbami pogosto doživljajo neuspehe, ki vplivajo na njihovo samopodobo. Formativno spremljanje s poudarkom na napredku, doseženih ciljih in podpori pri učenju jim omogoča, da ponovno zaživijo kot dejavni in uspešni učenci.

Kot učiteljica matematike lahko z gotovostjo trdim, da se z uporabo takšnih pristopov, pokaže večja zavzetost učencev s posebnimi potrebami, večje zaupanje v lastne sposobnosti ter bolj učinkovito sodelovanje z vrstniki. Tudi starši pogosto zaznajo, da otroci raje hodijo v šolo in z večjim veseljem pripovedujejo o tem, kaj so se naučili. Z vsemi »dodatki« formativnega spremljanja učencev s posebnimi potrebami nudi strukturo, podporo in navsezadnje motivacijo, ki je potrebujejo za uspešno učenje.

Takšna praksa torej ni samo prilagoditev, temveč predstavlja enega najboljših načinov, kako učni proces narediti vključujoč, pravičen in uspešen za vse učence.

Samoevalvacija učnih ciljev - korak k samostojnemu in odgovornemu učenju

Pomemben del formativnega spremljanja znanja predstavlja samoevalvacija učencev, ki jim omogoča, da prevzamejo večjo odgovornost za lastno učenje. Ko učenci redno presojaajo svoje dosežke glede na jasno postavljene učne cilje, se učijo razmišljati o svojem znanju in napredku, kar bistveno prispeva k njihovem razvoju.

Učni cilji morajo biti oblikovani jasno, razumljivo in konkretno, saj le tako lahko učenci presodijo, ali so določen cilj že dosegli. Učenci ob podpori učitelja sproti označujejo napredek in se učijo presojati, katera vsebina jim je že jasna, katera zahteva dodatno razlago, ter kje bi si želeli več vaje.

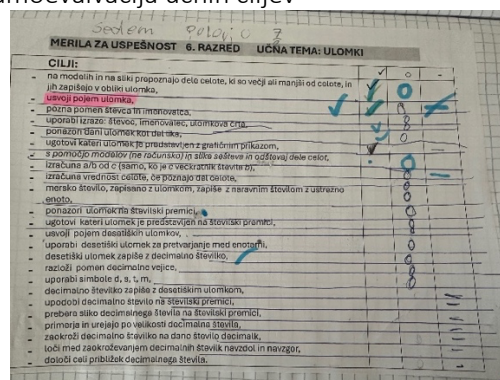
Ključno pri samoevalvaciji je, da učenci ne razmišljajo zgolj o pravih odgovorih, temveč o procesih razumevanja – kako so prišli do rešitve, zakaj je bila uspešna (ali ne), katere strategije so uporabili in kako bi lahko nalogo izboljšali. S tem razvijajo refleksijo, kritično mišljenje in učne strategije, kar je bistveno za dolgoročno uspešnost, zlasti pri matematiki, kjer je razumevanje pogosto pomembnejše od samega rezultata.

Učitelj ima pri tem vlogo spodbujevalca in usmerjevalca. S postavljanjem pravih vprašanj in z razrednimi pogovori o ciljih ter napredku učence vodi k bolj zavestnemu pristopu k učenju. Učenci se tako ne učijo zgolj zaradi preverjanj znanja, ampak razvijajo notranjo motivacijo, saj vidijo svoj napredek in vedno bolj razumejo, kaj pomeni "znati".

Samoevalvacija učnih ciljev torej ni zgolj dodatek k pouku, temveč ključen element kakovostnega učenja. Učencem omogoča, da postanejo lastni učitelji, učiteljem pa ponuja dragocen vpogled v notranje procese razumevanja. V razredu, kjer je samoevalvacija vsakdanji del pouka, rastejo bolj samostojni, zavzeti in samozavestni učenci.

Slika 7

Samoevalvacija učnih ciljev

Zaključek

V sodobnem učnem okolju, kjer se poudarja individualizacija, aktivno vključevanje učencev in dolgoročno razumevanje znanja, se formativno spremljanje znanja izkazuje kot eden najučinkovitejših pristopov. V ospredje postavlja učenčevo razumevanje, spodbuja refleksijo in gradi most med učiteljevim poučevanjem in učenčevim učenjem. S tem pristopom ne preverjamo le, koliko učenec ve, temveč predvsem, kako razmišlja, kako uporablja znanje in kako napreduje.

Izkušnje pri uporabi kartončkov za znanje, nalog različnih težavnostnih stopenj (zelena, rumena, rdeča) in vizualnega zapisa učne poti kažejo, da učenci razvijajo večje zavedanje o lastnem učenju. Znajo bolje oceniti, kje so njihove močne točke, kje še potrebujejo pomoč, ter se ob tem počutijo varne, saj napak ne doživljajo kot neuspeh, temveč kot priložnost za napredek. To zlasti velja za učence z učnimi težavami, ki v takem okolju lahko razvijajo samozavest in dosežejo zanje pomembne učne cilje.

Učenci, ki so vključeni v proces s poudarkom na formativnem spremljanju, lažje sledijo učnim ciljem in postopoma postajajo bolj samostojni.

Jasna struktura, vizualna podpora in možnost izbire med različnimi zahtevnostnimi nalogami jim omogočajo, da prevzemajo več odgovornosti za lastno učenje. Pomembna je tudi vloga učitelja, ki se v takem pristopu preobrazi iz prenašalca znanja v mentorja, opazovalca, usmerjevalca in spodbudo pri iskanju učnih rešitev.

Učna pot, ki jo učenci sooblikujejo, ima poseben pomen. Ne le, da jim pomaga

strukturirati učne vsebine, temveč jim nudi tudi orodje za ponavljanje, samoevalvacijo in pogovor o znanju. Tako se matematični termini ne učijo zgolj na pamet, temveč jih umeščajo v smiselne kontekste. To pripomore k večji trajnosti znanja in večji povezanosti med učnimi sklopi.

Formativno spremljanje torej ni le ena od metod – je pristop, ki celostno gradi kakovostno učno okolje. Učence postavlja v središče učnega procesa, učiteljem pa omogoča vpogled in prilagajanje poučevanja. Njegova vrednost se kaže tako v večji motivaciji učencev kot v boljših učnih dosežkih. Prav zato naj bo vključevanje formativnega spremljanja del premišljenega in načrtovanega pristopa vsakega učitelja, ki želi učencem omogočiti uspešno, smiselno in trajno učenje.

Viri in literatura

- Peršolja, M. (2019). Formativno spremljanje znanja v praksi
- Komljanc, N. (2009). *Formativno spremljanje učenja. Vodenje procesa ocenjevanja za spodbujanje razvoja učenja*. Zbornik 2. mednarodnega posveta v Celju marca 2008. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, str. 8–17.
- Zavod RS za šolstvo: Formativno spremljanje (2021)
<https://www.zrss.si/strokovne-resitve/formativno-spremljanje-2/>
- Zavod RS za šolstvo. (2017). Vključujoča šola. Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce
- Peklaj, C. (2010). Samoregulacija učenja in kaj lahko stori učitelj. Vzgoja in izobraževanje, l. 41, št. 1, 5–11.
- Zavod RS za šolstvo. (2016). *Samovrednotenje, vrstniško vrednotenje*. 5. zvezek zbirke Formativno spremljanje v podporo učenju

Tri muhe na en mah – pouk tujega jezika na prostem in senzibiliziranje za okolje

V šoli predalčkamo spoznavanja sveta na šolske predmete, kar lahko premagamo npr. s kombiniranjem pouka tujega jezika s poučevanjem na prostem ter z razvijanjem senzibiliziranja za okolje. Tuji jezik je s tem postavljen v neko novo, avtentično vlogo. Senzibiliziranje za okolje pridobi na pomenu, saj izhajamo pri njem zaradi pouka na prostem vedno samo neposredno iz našega okolja ter konkretiziramo in lokaliziramo pojave, povezane z okoljsko krizo. To ima v današnjem času veliko vrednost. Pouk na prostem pa pridobi s tem, ko ga izvajamo povezano s poukom v razredu, s čimer presegamo pogosto ustaljeno oceno, da je pouk na prostem pač neka oblika oddiha, ki pa nam jemlje čas za doseganje ciljev predmeta. Z modelom OLGEA smo pokazali ravno nasprotno – tri muhe na en mah so možne, seveda pod pogojem, da smo kot učitelji odprti za timsko delo, medpredmetno sodelovanje in tudi za lastno učenje, koristno za naš profesionalni razvoj.

Ključne besede: tuji jezik, pouk zunaj, senzibiliziranje za okolje, medpredmetno povezovanje

Understanding the world through compartmentalization into school subjects can be overcome by combining foreign language instruction with an outdoor learning approach and by developing environmental awareness. This places the foreign language in a new, authentic role. Environmental awareness gains significance, as outdoor learning always begins directly from our surroundings, making phenomena related to the environmental crisis more concrete and localized. This is highly valuable in today's world. The outdoor learning approach itself gains added value when it is connected with classroom instruction, thereby overcoming the common perception that outdoor lessons are merely a form of leisure that takes time away from achieving subject-specific goals. With the OLGEA model, we have demonstrated the opposite – hitting three birds with one stone is indeed possible, provided that we, as teachers, are open to teamwork, interdisciplinary collaboration, and our own learning, which is beneficial for our professional development.

Keywords: foreign language, outdoor learning, environmental awareness, interdisciplinary integration

Uvod

Prihaja poletje in z njim vročina, kar je še posebej neugodno, če izvajate pouk npr. drugega tujega jezika nekje po 12h ali še kasneje. Po desetih minutah se odločite, da boste vaše učence preprosto peljali na dvorišče – da se malo "prezračijo, zdivjajo" in naužijejo svežega zraka. Torej se greste pouk na prostem. Drži? Na prvi

pogled ja, sicer pa ne, saj tekanje zunaj ni nujno povezano s cilji pouka tujega jezika, ki jih želite pri uri realizirati. Kako uspešno povezati cilje pouka z učenjem na prostem? Torej ubiti dve muhi na en mah, saj je znano, da ima pouk na prostem izjemno veliko pozitivnih učinkov. Naj torej gremo na šolsko dvorišče in v realnem okolju utrjujemo imena barv v tujem jeziku, kot

gradivo pa uporabimo npr. avtomobile učiteljev na šolskem parkirišču ali pa cvetice na trati okrog šole? Mogoče pa to pravzaprav učinkoviteje počnemo v razredu, in sicer z uporabo zanimivih fotografij? Kje so meje kombinacije pouka tujega jezika in pouka na prostem? Kje je nekakšna naravna povezanost? V prispevku bomo poskušali najti odgovore na takšna vprašanja, vendar bomo temo zajeli precej širše. Izhajamo iz konkretne situacije, v kateri pri pouku tujega jezika neko aktivnost (ali več) izvedemo na prostem, pri čemer realiziramo cilje pouka tujega jezika, obenem pa ravnamo medpredmetno povezovalno in sledimo tudi ciljem senzibiliziranja za okolje. Zakaj torej ne bi ubili treh muh na en mah?

V prispevku bo predstavljen model, kako lahko vse troje povezujemo. Različni elementi modela bodo ilustrirani s konkretnimi primeri za različne starostne skupine. Pri vsakem primeru bomo nakazali tako cilje pouka tujega jezika kot prednosti učenja na prostem in cilje senzibiliziranja za okolje, ki je odličen primer kroskurikularne teme, obenem pa je neposredno povezano s poukom na prostem.

Prispevek se v veliki meri naslanja na delo Erasmus + projekta OLGEA (2022 – 2025). V tem projektu smo se usmerili na pouk nemščine kot tujega jezika, v prispevku pa to poskušamo nadgraditi s tem, da razmišljamo skozi perspektivo tujih jezikov nasploh, torej tudi pouka angleščine in vseh ostalih tujih jezikov.

Kombinacija pristopov

Ne glede na multimodalnost današnjih besedil oz. vedno večjo vlogo slik, posnetkov ipd. ostaja jezik kot osnovno sredstvo komuniciranja, ki je prisotno v vseh domenah življenja. To mu daje univerzalni karakter in res velik nabor možnosti usvajanja/učenja. V šolskem kontekstu običajno s tem mislimo na pouk prvega jezika ali na pouk tujih jezikov, vendar pa ne smemo pozabiti, da učenci danes usvajajo vrsto jezikovnih spretnosti tudi pri vseh ostalih predmetih ter seveda v družini, v okolju, skozi medije in še kje.

Raziskave dokazujejo, da je uporaba tujega jezika pri ti. nejezikovnih predmetih najuspešnejši način učenja jezikov, ki deluje obenem tudi izjemno ugodno na nejezikovne kompetence in doseganje nejezikovnih ciljev (Coyle idr., 2010; Kaiypova idr., 2025). Razlog za

uspešnost tega pristopa, običajno imenovanega CLIL (*Content and Language Integrated Learning*), je dejstvo, da gre za avtentično rabo jezika, ki se najbolj približa naravnemu usvajanju jezikov. Tak pristop dviguje motivacijo in zanimanje, saj učenci jezik dejansko uporabljajo v nekih realnih situacijah, kar ima pozitivne kognitivne in trajne učinke. Obenem CLIL spodbuja učenje nejezikovnih vsebin oz. predmetov. Razlogov je še več (medkulturne kompetence, medpredmetno povezovanje idr.) in pozitivne rezultate kaže vrsta študij. CLIL sodi nekje od leta 2003 med najpomembnejše postulate jezikovne politike EU, kljub temu pa Slovenija žal ostaja med redkimi državami (*Key data on Languages 2023*), ki so CLIL uvedle samo v primeru šolstva na področju avtohtone madžarske manjšine v Prekmurju, ne pa na splošno, saj temu nasprotuje zakonodaja (*Zakon o javni rabi slovenščine*). Seveda obstaja CLIL v naboru različnih projektov, ki pa nimajo trajnih učinkov. Tako je CLIL v Sloveniji možno uvajati le v okviru pouka tujih jezikov, kar podpirajo učni načrti in se v praksi začenja počasi uveljavljati (gl. Lipavc Oštir, 2024). Ob vsem tem bi bilo potrebno jezikovno politiko v Sloveniji spremeniti v smeri odpiranja, saj so jeziki univerzalno komunikacijsko sredstvo in je tako njihova povezanost z ti. nejezikovnimi predmeti popolnoma naravna.

Univerzalnost jezikov je razvidna tudi iz možnih kompleksnih povezav, kot bo pokazano v nadaljevanju. Začnimo s primerom za peti ali šesti razred osnovne šole. Naslov: »*To je moje in tisto je tvoje*«. Opis: najpomembnejši cilj pouka tujega jezika je učenje/usvajanje besed. V katere kontekste postavljamo učenje besed, je odvisno od tem, starosti učencev in pri medpredmetnem povezovanju tudi od nejezikovnih vsebin. V tej aktivnosti bomo usvajali besede, kot so imena živali, ograje, zidovi in s tem povezani glagoli ter pridevniki. Pouk tujega jezika povežemo s senzibiliziranjem za okolje, in sicer konkretno z vprašanjem: *Funkcije ograj – kako načrtovati ograje tako, da upoštevamo svet živali? Je to danes še možno in kje?* Učno enoto začnemo s tem, da gremo iz šole in opazujemo ograje in zidove. Učiteljica pripravi karto okolice šole, na katero učenci skicirajo ograje in zidove. Ta del učne enote opravimo zunaj. S skiciranimi ograjami in zidovi se vrnemo v razred, kjer

iščemo odgovore na naslednja vprašanja: Zakaj imamo ograje/zidove in kaj ločujejo/ograjujejo? Bi lahko okolica šole obstajala brez ograj/zidov, da bi psi (mačke, lisice, srne, ...) svobodno tekali naokrog? Učenci pri iskanju odgovorov delajo s karto, ki so jo izdelali, razmišljajo o logistiki v okolici šole, navadah ljudi itd. Ob tem uporabljajo tuji jezik, ki s takim načinom dela postane orodje in ne cilj pouka. Med samo učno enoto se lahko po potrebi še enkrat odpravimo ven, kjer lahko v samo delo vpletemo še neke dodatne poudarke. Naš pouk zunaj učilnice bo imel vse dokazane pozitivne lastnosti pouka na prostem, kot so: umirjenost otrok, več pozornosti, boljša motivacija, uspešnejše timsko delo učencev. Učenci bodo fokusirani na delo, saj bodo reševali problem. Takšen pouk na prostem sledi kriterijem uspešnega pouka na prostem (Lipavic Oštir, 2020), saj bo aktivnost vpeta v pouk v učilnici in ne bo pomenila samo nekakšnega prenosa pouka iz šole na prosto, prav tako bo holistična, saj bo vključevala cilje pouka tujega jezika in cilje okoljske vzgoje. Obenem bo tudi doživljajska (raziskovanje ograj/zidov) in ekonomična, saj bomo z njo dosegli več ciljev hkrati.

Tuji jezik, pouk na prostem in senzibiliziranje za okolje so zelo uspešno povezljivi, pri tem pa je smiselno vseeno pojasniti, kaj si predstavljamo pod pojmom senzibiliziranje za okolje. Razlago povzemamo po Fabčič idr. (2024), pri čemer pojem primerjamo s pojmom okoljsko ozaveščanje kot proces ozaveščanja ljudi o okoljskih vprašanjih, ekoloških izzivih in potrebi po varovanju okolja. Gre za enega izmed glavnih aspektov okoljske vzgoje. Razlika med senzibiliziranjem za okolje in okoljskim ozaveščanjem bi bila samo v tem, da imamo v primeru senzibiliziranja za okolje v mislih manjšo intenzivnost in manjšo poglobljenost v teme in vsebine. To je dobro povezljivo tako z učenjem na prostem kot z učenjem tujega jezika v obliki ti. *soft* CLIL-a, ki se izvaja v okviru pouka tujih jezikov.

Smernice OLGEA

V konceptu, ki je bil razvit v Erasmus + projektu OLGEA, so bile izdelane smernice za kombiniranje pouka nemščine kot tujega jezika (prenosljivo na druge tuje jezike), senzibiliziranja za okolje in pouka na prostem.. Osnovna

premissa teh smernic, in sicer njihove teoretične zasnove kot tudi primerov, je lokalna umeščenost. Samo z upoštevanjem lokalne danosti lahko pripravimo zares uspešen pouk na prostem, ki bo vpet v okolje. Naj ilustriramo s primerom.

Primer učne enote za starost 11-12 let, naslov: »*Moj avto stoji v senci, kaj pa tvoj?*« Ta učna enota povezuje pouk na prostem, pouk tujega jezika in matematiko (računanje površin) ter z svojo vsebino in cilji senzibilizira tudi za okolje, predvsem v delu prilagajanja klimatskim spremembam. Učiteljica izbere parkirišče pred eno od trgovin v kraju, kjer avtomobili stojijo na soncu oz. med parkirnimi prostori in ob straneh ni dreves ali grmovja. Z razredom se odpravi do parkirišča in razred skupaj izdelava načrt za ozelenitev parkirišča. Pred tem pa je seveda potrebno marsikaj izmeriti in kasneje v razredu izračunati. Prav tako je potrebno sodelovanje biologa, ki bo svetoval nabor dreves. Cilj učne enote je načrt ozelenitve, ki ga razred lahko tudi pošlje trgovini.

V tem primeru je prilagoditev lokalnim razmeram nujna, saj sicer učne enote ni možno izvesti. Primerov, ki to ilustrirajo, je res veliko. V času klimatskih sprememb se kraji soočajo z različnimi pojavi (narasli vodotoki, višje temperature), razen tega se izvajajo različne vrste prilagoditve klimatskim spremembam. Koncept OLGEA obsega vse te dejavnike in tako ne služi samo teoretičnemu učenju o okolju. Z vključevanjem pouka na prostem dodamo izjemno pomembno realistično dimenzijo – skupaj z učenci se lotevamo tem neposredno iz našega okolja, obenem razvijamo kompetence v tujem jeziku in pripomoremo k okoljski vzgoji v našem okolju in času.

Takšna kombinacija ima še eno dodano vrednost. Šolam namreč omogoča, da se povežejo z okoljem in konstruktivno sodelujejo z njim. Kot okolje si predstavljamo predvsem občine, v primeru večjih krajev pa mestne četrti in krajevne skupnosti.

Razen lokalnega aspekta najdemo v smernicah OLGEA tudi pojasnila in ideje za timsko delo. Žal kažejo raziskave (Lipavic Oštir, 2024; Strmčnik, 2001; Bevc, 2005), da medpredmetno povezovanje v Sloveniji zaradi vrste razlogov ne zaživi. Tako se tradicija timskega dela med učitelji različnih predmetov

ne izgrajuje po pričakovanjih, ki izhajajo iz pozitivnih učinkov medpredmetnega povezovanja.

Sledi primer nujnega timskega dela med učiteljico tujega jezika in učiteljema geografije in biologije za starost učencev 13-15 let, naslov: »Od kod prihajajo moje jagode?« Učiteljica tujega jezika je motivirana za pripravo take učne enote, saj sodi besedišče, ki ga bodo učenci usvajali, med osnovno besedišče. Učiteljica geografije je motivirana, saj bo učna enota razširila temo promet, o kateri so že govorili pri geografiji. Učiteljica biologije je motivirana za učno enoto, saj bi želela pogostejše pri biologiji obravnavati teme s področja klimatskih sprememb, kar pa zaradi prenatrpanosti učnega načrta ne gre. Vse tri torej v tiskem delu pripravijo učno enoto v trajanju treh šolskih ur. Izvedejo jo deloma kot tim, deloma pa jo izvaja samo učiteljica tujega jezika. V učni enoti iščemo odgovore na naslednja vprašanja: Bio jagode iz Španije ali jagode iz mojega kraja? Kaj je bolje za okolje? Ali pa bi naj jagode jedli samo takrat, ko pri nas zorijo? Izvedba učne enote obsega tako delo zunaj (v trgovini, na tržnici) kot delo v razredu.

Smernice OLGEA vsebujejo tudi vprašanje o uporabi konstruktivističnega pristopa v kombinaciji pouka tujega jezika, pouka zunaj učilnice in senzibiliziranja za okolje. Pri tem smernice izhajajo iz skupnih značilnosti različnih oblik konstruktivističnega pristopa (Dubs, 1995). Gre za naslednje značilnosti (pri vsaki značilnosti je dodan primer za učence različnih starosti):

a) Obravnava kompleksih problemov iz avtentičnih kontekstov. Primer: v učni enoti rešujemo Emin problem. Ema želi, da bi pri njej doma kupovali samo bio izdelke. Je to finančno za njeno družino vzdržno? Učenci izhajajo iz razpoložljivih finančnih sredstev za teden dni in pripravijo izračun. Za potrebe izračuna se odpravijo v trgovino in sestavijo seznam bio izdelkov.

b) Razvijanje individualnega razumevanja. Primer: tema pouka je vodni krog. Učenci nekajkrat zunaj opazujejo vreme in sklepajo na elemente vodnega kroga.

c) Modificiranje lastne interpretacije v skupinskem učenju. Primer: vsak učenec odgovori na vprašanje *Zakaj kmeti peljejo krave poleti na planine?* Nato učenci v skupinah soočijo svoje razlage in jih modificirajo, da bi oblikovali skupinski odgovor.

č) Razumevanje napak kot naravnega sestavnega dela učenja. Primer: učenci zunaj opazujejo neko enostanovanjsko hišo ter ocenjujejo njeno višino. Učiteljica pokaže razumevanje za tiste, ki zelo odstopajo v svoji oceni. Pojasni, da se bo ocenjevanje izboljšalo, saj bodo naloge ocenjevanja dimenzij pogosto reševali.

d) Upoštevanje izkušenj in interesov učencev. Primer: v razrednem projektu *S kolesom namesto z avtom v šolo!* učiteljica upošteva več različnih izkušenj otrok, npr. kolesarske izkušnje, sposobnost branja zemljevidov idr.

e) Upoštevanje afektov in občutkov. Primer: razred sodeluje pri akciji prenašanja krastač čez cesto do ribnika in pri tem učenci različno čustveno reagirajo. Učiteljica pokaže za to razumevanje in poskrbi, da prevlada cilj celotne skupine.

f) Ocenjevanje s pomočjo samoevalvacije. Primer: učiteljica izvaja modul *Prehrana danes in jutri* in v razredu nastajajo portfoliji, v katerih so odgovori in ideje za naslednja vprašanja: Od kod prihaja hrana na mojo mizo?, Katere kulinarčne tradicije najdem v mojem kraju?, Kaj znamo v moji družini najboljše skuhati? ...

Vsem tem primerom in značilnostim je skupna raba tujega jezika, ki je tudi tokrat, kot v vseh v tem prispevku navedenih primerih, uporabljen kot medij, kot orodje in ne kot cilj. Ker gre za medpredmetno povezovanje v okviru pouka tujega jezika, se postavlja vrsta vprašanj, ki zadevajo obseg takšnih učnih enot glede na obseg ur pri tujem jeziku v šolskem letu ter vrednotenje in ocenjevanje pri takšni kombinaciji pristopov.

Obseg takšnega medpredmetnega povezovanja je težko določiti vnaprej. Študija o medpredmetnem povezovanju z jeziki (Lipavc Oštir, 2024), opravljena v različnih regijah v

Sloveniji, je pokazala, da samo 4.4 % učiteljic in učiteljev opravi na šolsko leto 15 šolskih ur ali več medpredmetnega povezovanja. Glede na to ni pričakovati, da bodo učiteljice tujih jezikov načrtovali veliko večji delež medpredmetnega povezovanja, sploh če pomislimo, da v šolski politiki ni zaznati široko spodbujanega razvoja v tej smeri. Izhajamo lahko iz tega, da je že nekaj učnih enot (ali pa kakšen modul ali dva) pravzaprav uspeh.

Vprašanje vrednotenja in ocenjevanja je v smernicah OLGEA rešeno z uporabo formativnega spremljanja, in sicer po modelu, ki ga je razvila Tatjana Lubej z OŠ Ruše in kot ga implementira v svoji osnovnošolski praksi (predstavitev modela npr. v okviru projekta *Jeziki štejejo*). Model vsebuje štiri faze, v katerih učenci opravijo naslednje dejavnosti: določijo cilje modula, na katerem se bo delalo; po izvedbi modula ocenijo svoje delo; reflektirajo o modulu in ocenjevanju ter uporabijo refleksije in analize pri določanju ciljev naslednjega modula.

Zaključek

Pripravljanje učencev na kompleksnost razmerij v svetu je v nasprotju z ločevanjem na šolske predmete. Nasprotje tega je medpredmetno povezovanje. Med možnostmi povezovanja so tudi takšne, ki vključujejo več različnih področij in pristopov. Tak primer je kombinacija pouka tujega jezika s pristopom poučevanja na prostem ter z razvijanjem senzibiliziranja za okolje. Tak model ima pozitivne učinke, kot je pokazala implementacija učnih gradiv v projektu OLGEA (v Sloveniji, na Hrvaškem in v Litvi), saj vse troje deluje kot izrazita motivacija. Tuji jezik je s tem postavljen v neko novo vlogo, ki je primerljiva z vsakdanjo jezikovno rabo. Senzibiliziranje za okolje se učencem približa in postane zanimivo, saj izhajamo pri njem zaradi pristopa pouk na prostem vedno samo neposredno iz našega okolja ter konkretiziramo in lokaliziramo pojave, povezane z okoljsko krizo. To ima v današnjem času veliko vrednost. Pristop pouk na prostem pa pridobi s tem, ko ga izvajamo povezano s poukom sicer, s čimer presegamo predstavo, da je pouk na prostem pač neka oblika oddiha, ki pa nam jemlje čas za doseganje ciljev predmeta. Z modelom OLGEA smo pokazali ravno nasprotno – tri muhe na en mah so možne, seveda pod pogojem, da smo kot

učitelji pripravljeni na medpredmetno povezovanje in timsko delo. Vse skupaj ima pozitiven odnos na naš profesionalni razvoj, pomeni pa seveda učenje in preizkušanje novega.

Viri in literatura

- Bevc, V. (2005): Medpredmetno načrtovanje in povezovanje vzgojno-izobraževalnega dela. V: Rupnik, T. (ur.): Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu. Zavod za šolstvo, 50–59.
- Coyle, D., Hood, Ph., Marsh, D. (2010). CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press.
- DUBS, Rolf (1995): Konstruktivismus: Einige Überlegungen aus der Sicht der Unterrichtsgestaltung. Zeitschrift für Pädagogik, 41 (6), 889–903.
- European Commission: European Education and Culture Executive Agency. (11.5.2025). Birch, P., Baïdak, N., De Coster, I. and Kocanova, D., Key data on teaching languages at school in Europe – 2023 edition, Birch, P.(editor), Publications Office of the European Union, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2797/529032>
- Fabčič, M., Cimerman Sitar, M., Lipavic Oštir, A. (2024). Stihišče med poukom nemščine kot tujega jezika v OŠ in poukom zunaj učilnice na primeru medpredmetnega povezovanja s ciljem razvijanja okoljske ozaveščenosti. V: Lipavic Oštir, A., Jazbec, S. (ur.). Medpredmetno povezovanje in pouk jezikov. Maribor, Univerzitetna založba, 345–375.
- Kaiypova, F., Lee, H., Yi Lo, Y., Ho Lee, J. (2025). Effects of Content and Language Integrated Learning on secondary-level Students' content learning. A meta-analysis. System 129(2).
- Lipavic Oštir, A. (2024). Učiteljice in učitelji jezikov o medpredmetnem povezovanju. V: Lipavic Oštir, A., Jazbec, S. (ur.). Medpredmetno povezovanje in pouk jezikov. Maribor, Univerzitetna založba, 9–50.
- Lipavic Oštir, A. (2020). Komuniciramo na prostem: predavanje (6 ur) v okviru PPU Gremo ven iz učilnice!, Filozofska

fakulteta Univerze v Mariboru, od 28. 8.
2020 do 30. 8. 2020.

OLGEA Leitfaden (17.5.2025).
<https://deutsch.info/teachers/olgea/guidelines>

Strmčnik, F. (2001): Didaktika: Osrednje
teoretične teme. Zl Filozofske fakultete.

Asistenca v pedagoškem delu danes

Bodoči učitelji v tem prispevku razmišljamo o možnosti apliciranja preventivnega vzgojnega sistema in njegove bistvene prvine asistenc v pedagoško delo današnjega časa. Najprej zavoljo lažjega razumevanje v nadaljevanju predstavljenega koncepta preventivnega vzgojnega sistema predstavimo njegovega začetnika Janeza Boska in njegovo vzgojno izkušnjo. V nadaljevanju osvetlimo ključne lastnosti preventivnega vzgojnega sistema in temeljne strukture v Oratoriju in preventivnem vzgojnem sistemu, pri čemer se posebej osredotočimo na asistenco in njeno mesto v preventivnem vzgojnem sistemu. Cilj prispevka je asistenco kot vzgojno držo in obenem krovni element preventivnega vzgojnega sistema aplicirati na pedagoško delo današnjega časa. Prispevek zaključimo z razmišljanjem o asistenci kot vzgojni drži v pedagoškem delu danes in ugotovitvijo, da učencem t. i. vzgojna navzočnost pomaga spodbujati dobro in preprečevati slabo.

Ključne besede: Janez Bosko, preventivni vzgojni sistem, asistenca

In this article, future teachers consider the possibility of applying The Preventive System and its essential component of assistance in today's pedagogical work. Firstly, we will first introduce its founder, John Bosco, and his pedagogical experiences in order to better understand the concept of the Preventive System presented below. We will emphasise the main features of The Preventive System and the basic structures of the Oratory and The Preventive System, with a particular focus on assistance and its place in The Preventive System. The aim of this article is to present assistance as a possible pedagogical attitude in today's world. We will conclude the article with reflections on assistance as a pedagogical attitude in today's pedagogical work and finding that the so-called educational presence of the teacher helps to encourage good and prevent bad.

Keywords: John Bosco, The Preventive System, assistance

Uvod

»Človek brez vzgoje ne postane tisto, kar bi lahko postal.« (Ciglar, 2004, str. 222)

Otroci in mladostniki so sicer vključeni v *vzgojno* izobraževalne ustanove, kljub temu pa lahko vzgojna komponenta v naglici doseganja ciljev in standardov tu hitro izgubi težo, ki ji pritiče. V nadaljevanju prispevka možnosti za vključitev vzgojne komponente v vsakdan pedagoškega dela iščemo v preventivnem vzgojnem sistemu. Gre za vzgojno, socialno in duhovno prizadevanje za mlade, ki je z namenom z vzgojo spodbujati dobro in preprečevati slabo potekalo v Oratoriju Janeza Boska in na salezijanskih programih poteka še danes. Ključen element preventivnega vzgojnega sistema je asistenca, to je vzgojna

navzočnost, ki jo otroci danes, kljub okoliščinam drugačnim od tistih, v katerih se je v osnovi oblikovala, potrebujejo.

Janez Bosko in njegova vzgojna izkušnja

Janez Bosko (v nadaljevanju tudi don Bosko) je bil italijanski rimokatoliški duhovnik, pisatelj, vzgojitelj in svetnik, ki je skozi vzgojo mladih razvil preventivni vzgojni sistem (Ciglar, 2004). Ta se je uresničeval v tako imenovanem Oratoriju, v katerem je don Bosko zbiral mlade, zanje skrbel in jih vzgajal (Zgodovina Oratorija, 2025). Začasa svojega življenja je ustanovil redovno družbo – salezijance, ki se še dandanes ukvarjajo z vzgojo mladih po don Boskovem zgledu (Zgodovina Oratorija, 2025). Po vsem

svetu se danes v nekoliko sodobnejši obliki, primerni načinu življenja, ohranja tudi Oratorij.

Janez Bosko je živel in deloval v 19. stoletju v italijanskem mestu Torinu in njegovi okolici (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). Izhajal je iz preproste kmečke družine mame Marjete Occhiena in očeta Frančiška, ki je umrl v času don Boskovega zgodnjega otroštva (Bosko, 1996). Njegova smrt je don Boska in njegovo družino močno zaznamovala (Ciglar, 2004). Tudi sicer je bilo življenje v Italiji tedanjega časa zlasti za predstavnike nižjih slojev težko (Ciglar, 2004). Hitra industrializacija je botrovala zahtevnim političnim, gospodarskim in družbenim razmeram (Braido, 2011). Razmere so se v veliki meri odražale v porastu kriminala med revnimi mladimi fanti, ki jih je na rob družbe pahnili boj za preživetje (Braido, 2011).

Don Bosko je začel okoli sebe zbirati najbolj ogrožene fante, predvsem tiste, ki so prišli iz ječe. Obiskoval jih je namreč že v ječi in med njimi zaznal željo po drugačnem življenju, ki jim ga je onemogočalo okolje. Don Bosko si je začel prizadevati, da bi fantje nekoč lahko za seboj pustili težko preteklost in v prihodnosti dostojno zaživel kot dobri in poštene ljudje. Fantom je zagotovil prostor, kjer so lahko bivali, dobivali hrano, sklepali prijateljske stike, gradili skupnost, odkrivali in razvijali svoje talente, rasli osebno in duhovno, razvijali spretnosti in pridobivali znanja z različnih področij (Bosko, 1996).

Ustanovil je Oratorij – dom za tiste, ki ga niso imeli. On sam jim je bil oče, učitelj in prijatelj. Pod temi imeni ga poznamo še danes. Njegovo vzgojno delo je preraslo v preventivni vzgojni sistem, ki že leta usmerja mnoge mlade širom sveta.

Don Boskov preventivni vzgojni sistem

Preventivni vzgojni sistem je torej zrasel iz iskrene skrbi za mlade v stiski (Nanni, 2011). Gre za »vzgojno, socialno in duhovno prizadevanje za mlade, ki je potekalo v don Boskovih oratorijih« (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). Ime vzgojnega sistema izhaja iz njegove bistvene ideje preventivnega ravnanja – preprečevati slabo in spodbujati dobro (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). Za razliko od družbe, ki je mlade tedaj vzgajala z

represivnimi metodami, je namreč svoje pojmovanje pedagogike don Bosko gradil na veselju, svobodi, dostojanstvu in zaupanju (Braido, 2011). Preventiva v vzgojnem kontekstu sledi pozitivnim sposobnostim otrok, načrtovanju vzgojnega dela, izhajajoč iz vzgajanih, in predhodne priprave na to (Nanni, 2011). Vzgojni sistem veliko težo daje odnosom, interakcijam in komunikaciji, na drugi strani pa urejenosti delovanja na različnih ravneh, tudi na različne in posameznikom lastne načine, iskanju potenciala v okolju, ustvarjanju spodbudnega ozračja ipd. (Nanni, 2011).

»Preventivni sistem zahteva razmislek, študij, pripravo, kompetentnost, premagovanje, čut za skupnost, razpravljanje, odpoved lastnemu narcizmu (tako da išče namen in cilj, ki pred vsemi stoji kot obzorje vrednot, v zavesti, da stvari, ki so nekaj vredne, stanejo ... in so vredne truda!« (Nanni, 2011, str. 24).

V osnovi so naslovljenci preventivnega vzgojnega sistema mladi od 11. do 18. leta starosti, torej mladi iz Oratorija don Boskovega časa (Ciglar, 2009). Sodobni oratoriji, na katerih se preventivni vzgojni sistem v veliki meri uresničuje danes, so sicer pretežno namenjeni osnovnošolcem, vendar poleg tega v luči don Boskove karizme delujejo tudi šole in drugi programi za otroke in mladino, na katerih so mladi bodisi vzgajani ali pa se hkrati vzgajati učijo sami.

Temeljne strukture v oratoriju in preventivnem vzgojnem sistemu

Don Bosko je v Oratoriju za mlade, kot že omenjeno, skrbel celostno, upoštevajoč njihovo »telesno, čustveno, intelektualno, socialno, moralno in duhovno razsežnost« (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). To prizadevanje se odraža v izpopolnjeni strukturi preventivnega vzgojnega sistema, v prvi vrsti vezanega na Oratorij (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). Kljub temu so njegovi pedagoški poudarki prenosljivi na različne vrste vzgojnih situacij. Ključni elementi Oratorija in preventivnega vzgojnega sistema so štirje stebri Oratorija, trinom in asistenca (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025).

Štirje stebri Oratorija so štiri osnovne značilnosti vzpodbudnega vzgojnega okolja, in sicer dom, župnija, šola in dvorišče. Dom, ki

sprejema, v ospredje postavlja občutek sprejetosti in domačnosti ter družinskega duha. Drugi steber je župnija, ki evangelizira. Kot duhovnik je don Bosko na Oratoriju velik pomen dajal duhovnosti. Šola, ki uvaja v življenje, poudarja formalno in neformalno učenje ter teoretično in praktično učenje. Zadnji, četrti steber je dvorišče za prijateljske stike in življenje v veselju. Ta steber v ospredje postavlja prepoznavno značilnost don Boskove vzgoje – veselje, in izhaja iz temeljne razvojno pogojene potrebe otroka oziroma mladostnika, po igri oziroma vzpostavljanju prijateljskih vezi (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025).

Trinom predstavlja tri metodološke značilnosti oziroma značilnosti vzgojnega odnosa (Ciglar, 2009). Te so ljubeznivost, razum in vera (Ciglar, 2009). Ljubezniv vzgojitelj je svojim varovancem naklonjen in poskrbi, da to čutijo tudi sami (Ciglar, 2009). Svoje avtoritete ne gradi na strahu, temveč na ljubeznivem, spoštljivem in zaupnem odnosu (Braidó, 2011). Don Bosko je zgled vzgojitelja, ki želi delati v dobro mladih in »/.../ skuša uskladiti njihove težnje, čustva previdnost, dobroto, pa tudi pogum, učinkovitost, prizadevanje in drznost.« (Nanni, 2011, str. 23) Razum kot značilnost sicer ljubezniv odnos dodatno definira z umirjenostjo, dostopnostjo in modrostjo (Ciglar, 2009). Poudari, da vzgojitelj v odnos pristopa razumsko in ne pod vplivom čustev (Ciglar, 2009). Nanni (2011) navaja, da gre pri razumu za iskanje dobrih razlogov in motivov, prave presoje moči in zmožnosti vsakega posameznika. Zadnja značilnost je vera. Don Bosko je mlade doživljal kot poslane od Boga, iz vere pa je črpal moč in gotovost pri svojem delu z njimi (Ciglar, 2009).

Asistenca je krovni element preventivnega vzgojnega sistema. Gre za vzgojno držo, pogosto predstavljeno kot *vzgojna navzočnost* ali *biti vsem vse* (Ciglar, 2009). Asistenca preventivni vzgojni sistem dopolnjuje na tako naravni ravni, da jo težko popolnoma ločimo od ostalih elementov.

Mesto asistence v preventivnem vzgojnem sistemu

Izraz *asistenca* izhaja iz latinščine in v okviru vzgoje nakazuje na odnos, v katerem je ena oseba za drugo navzoča, ji pomaga, ji stoji ob strani (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem,

2025). V tem kontekstu ji je najbolj sinonimen izraz *vzgojna navzočnost* (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). Je temeljna prvina vzgojitelja (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). Bistvo preventivnega vzgojnega sistema se uresničuje prav skozi dve plati asistence – preprečevati slabo in spodbujati dobro (Don Bosko in preventivni vzgojni sistem, 2025). Don Bosko je rekel: »Vedno budno spremljajte mlade; ustvarite pogoje, v katerih sploh ne bodo imeli možnosti za slabo.« (Ciglar, 2009, str. 320) Gre za konkretna dejanja spremljanja, razumevanja, svetovanja, pomoči, doživljanja življenja skupaj z vzgajanimi itd., kar je mogoče le z vzgojno držo, s katero se vzgojitelj daje na razpolago (Ciglar, 2009).

Z asistenco pogosto povezujemo izraz *biti vsem vse*, ki je posebnost in prednost preventivnega vzgojnega sistema, hkrati pa izjemno zahtevna značilnost. Nakazuje na celostnost vzgojnega odnosa, v katerem lahko vsak otrok najde vse, kar potrebuje. Pri tem utemeljitelj vzgojnega sistema obsoja delanje razlik med vzgajanimi, ker mora biti vzgojitelj *vsem* enako. Enako v tem kontekstu pa torej kaže na vse. Don Bosko je bil svojim gojencem hkrati oče, učitelj in prijatelj. Vsak posamezen vzgojitelj pa potrebe vzgajanih lahko razume in jim zadosti le tako, da je *vedno* prisoten – v delu, v učenju, zlasti pa v igri in pogovorih. Tu do izraza pride eden od že omenjenih stebrov – dvorišče za prijateljske stike in delo v veselju. Seveda se pristop in oblika prisotnosti s starostjo in posledično s potrebami vzgajanih spreminja, s tem pa nikakor ne izgublja pomena (Ciglar, 2009).

Kot že omenjeno prav vzgojna navzočnost lahko spodbudi veliko dobrega in hkrati prepreči veliko slabega. Po besedah don Boska, so prestopki največkrat posledica pomanjkljive budnosti vzgojiteljev in prej živahnosti kot hudobije vzgajanih. Zagovarjal je prepričanje, da je v vsakomur točka, občutljiva za dobro. Don Bosko se je v svoji vzgoji posluževal posebne metode imenovane *besedica na uho*, s katero je nasprotoval izpostavljanju napak pred ostalimi, in strogemu kaznovanju vršiteljev prekrškov. Besedica na uho je dobronameren opomin, ki ga vzgojitelj vzgajanemu izrazi na štiri oči. Don Bosko o hvali in graji pravi takole: »Pri opominjanju

uporabljajte besede, ki spodbujajo, nikdar takšnih, ki ponižujejo. Hvalite, kar zasluži pohvalo, za grajo pa bodite počasni.» (Ciglar, 2009, str. 326) Z namenom spodbuditi poboljšanje je potrebno skrbno izbrati način in čas za izražanje tovrstnega opomina (Ciglar, 2009).

Pomen asistence v pedagoškem delu danes

Don Bosko lahko razumemo kot vzgojnega idealista, preventivni vzgojni sistem pa kot rezultat njegovih nazorov v odvisnosti od družbenega konteksta. Nenazadnje je preventivni vzgojni sistem zaživel v 19. stoletju med enajstletnimi do osemnajstletnimi fanti, celo nekdanjimi kaznjenci (Bosko, 1996). V skladu z njim pa so z gojenci delali duhovniki in bratje salezijanci, ki so vzgajali v katoliški veri, jim zagotavljali celo dom in vzgojnemu delu posvetili vse svoje življenje (Bosko, 1996). V temeljih preventivnega vzgojnega sistema je veliko značilnosti, ki so od današnjega vzgojno izobraževalnega okolja in pedagoškega dela precej oddaljene. Kljub temu pa menimo, da so na pedagoško delo danes prenosljivi nekateri vidiki preventivnega vzgojnega sistema.

Od vključno leta 2016 smo kot animatorji in mentorji aktivno vključeni v pripravo in izvedbo lokalnega oratorija kot enotedenskega programa za osnovnošolce in starejše predšolske otroke. Od vključno leta 2022 sodelujemo pri delu Združenja animatorjev Oratorija Slovenije, ki oratorijskim animatorjem na škofijski in nacionalni ravni pomaga, jih podpira in usmerja, poleg tega pa smo prav tako od vključno leta 2022 mentorji na Usposabljanju salezijanskih animatorjev. Poleg omenjenih programov se vključujemo tudi v druge programe, ki se osredotočajo na delo z otroki in mladostniki, vendar so predhodno izpostavljeni programi za tematiko prispevka najbolj relevantni. Omenjenim programom je skupno, da delujejo v duhu don Boskove karizme in v skladu s preventivnim vzgojnim sistemom. Bodisi so udeleženci na programih, kot je oratorij, v skladu s preventivnim vzgojnim sistemom vzgajani, ali pa se na dejavnostih Združenja animatorjev Oratorija zlasti pa Usposabljanja salezijanskih animatorjev tudi sami učijo vzgajati po don Boskovem zgledu. Ob slednjem so vzgoje seveda deležni tudi sami.

Konec koncev menimo, da je učenje z zgledom ena najučinkovitejših metod.

Prav delovanje na omenjenih programih nas je spodbudilo k razmisleku, če je v pedagoškem delu danes potreba in prostor za elemente preventivnega vzgojnega sistema. Po vsakoletni pedagoški praksi in nastopih na osnovnih šolah v sklopu študijskega procesa ugotavljamo, da se med učenci v šolah pojavlja največja potreba po uresničevanju asistence. Menimo, da asistenca vzgojo jemlje iz okvira poklica in jo postavlja v okvir poslanstva, ki ga vzgojitelj, kot oseba, ki vzgaja otroke in mlade, odkriva sam zase. Iz dosedanjega dela z otroki in mladostniki v šolskem okolju in izven njega, se nam zdi pomembno izpostaviti nekaj temeljnih ugotovitev, ki izhajajo iz preventivnega vzgojnega sistema, natančneje iz vzgojne drže v luči asistence, o katerih izhajajoč iz don Boskovih nazorov piše Ciglar (2009).

Otrokom red in naklonjenost dajeta občutek sprejetosti in gotovosti. Podobno, kot je ugotovil don Bosko, poleg njega pa še mnogi drugi vzgojitelji danes skozi izkušnje ugotavljamo mi. Otroci potrebujejo meje, vnaprej določena, jasna in natančna pravila, ki so zastavljena in upoštevana razumsko – v skladu z zmožnostmi otrok, če je mogoče pa pri oblikovanju pravil sodelujejo tudi sami. Enako pomembno, kot je vzdrževati red, je otrokom pokazati, da so sprejeti in ljubljeni. Ugotavljamo, da mnogokrat otroke le gledamo, pa jih ne vidimo zares, le poslušamo, pa jih ne slišimo.

Menimo, da je vzgojitelj prvi za odnos in je na mestu, da otrokom ostaja na razpolago. Don Bosko je ostale vzgojitelje spodbujal, naj bodo oni prvi, ki imajo otroke radi, jih spoštujejo, jim zaupajo, pa jih bodo tudi otroci imeli radi, jih spoštovali in jim zaupali. Odnos je vzajemen in po našem mnenju je prav, da je vzgojitelj tisti, ki v odnos stopi prvi. Pri tem opažamo, da je predvsem pomembno, da tudi nadalje vzgojitelj ostaja na razpolago ter je pri tem vztrajen in stalen. Opažamo, da nekateri otroci okoli sebe zgradijo visoke zidove in preko njih spustijo le redke ljudi. Vztrajnost in stalnost vzgojitelja po našem mnenju pomagata otroku razumeti, da je vzgojitelj res tam prav zanj. Da lahko nanj računa. Pomembno se nam zdi, da vzgojitelj otroku vedno znova da vedeti, da mu je na

razpolago, ob tem pa mu pusti čas in prostor, ki ga potrebuje.

Mislimo, da je vzgojitelj na mestu, da je vsem vse. Kot smo predhodno že omenili, se nam zdi pomembno, da je vzgojitelj na razpolago vsem in vsakemu posebej. Opažamo, da je pomembno, da se vzgojitelj vsakemu otroku posebej posveti, ga skuša spoznati in razumeti. Otrokom se je po našem mnenju najlažje približati skozi neformalne situacije, kot so zlasti pri mlajših igre med odmori. Takrat se po naših izkušnjah sprostijo in pokažejo v najbolj realni luči. Pri starejših na mesto iger stopijo, denimo, pogovori. Pomembno se nam zdi, da vzgojitelj v skladu s preventivnim vzgojnim sistemom v vsakomur poskuša poiskati dobro, močno točko, posebno zanimanje, navdušenje, talent ... Z upanjem na kakovosten vzgojni odnos v zakup vzame morebitno zavrnitev, na katero sprva lahko naleti v veliko primerih. Zdi se nam, da skozi dejanja in besede otrok, ki se v takšnih situacijah umikajo, pogosto govori nezaupanje, negotovost, celo bolečina in rane, ne pa zares otrok sam. Takrat vzgojitelj presodi, kaj otrok potrebuje, je ob njem stalen in mu hkrati daje svobodo.

Opažamo, da se nekateri otroci na vzgojitelja obrnejo takoj, drugi sploh ne, nekateri pa potrebujejo tudi leta. Ko, denimo, po nekaj letih vzgojiteljeve stalnosti in otrokovih zavrnitev slednji prosi za pomoč – nasvet ali le uho, pripravljeno poslušati in slišati, pa ves trud postane vreden in uvidimo lahko, da asistenca resnično deluje.

Zaključek

Na podlagi pregledane literature in izkušenj skozi prispevek ugotavljamo, da otroci danes potrebujejo nekatere elemente vzgoje, ki jih ponuja preventivni vzgojni sistem, zlasti asistenco, ki se kaže kot vzgojiteljeva vzgojna navzočnost. Pozitivne izkušnje vzgoje Janeza Boska lahko strnimo v ugotovitve, da otroci potrebujejo okolje, v katerem se počutijo gotove in sprejete, tovrstno okolje pa zanje ustvarjata red, izhajajoč iz otrok samih, in naklonjenost, ki jo morajo otroci čutiti. Pomembno je, da vzgojitelj da pobudo za odnos z otrokom in v njem ostaja vztrajen in stalen, kar otroku pomaga razumeti, da mu je vedno na razpolago. Nenazadnje je ključnega pomena to, da se

vzgojitelj približa vsakemu otroku posebej, ga spozna in je tako zanj tisto, kar potrebuje, kot pravi don Bosko – vsem vse. Prav vzgojna navzočnost je tista, ki v otrocih pomaga spodbujati dobro in preprečevati slabo.

Viri in literatura

- Bosko, J. in Snoj, A. S. (ur.) (1996). *Spomini. Na oratorij svetega Frančiška Saleškega od 1815 do 1855*. Ljubljana: Salve.
- Braido, P. (1988). *Pedagoška izkušnja Janeza Boska*. Ljubljana: Salve.
- Ciglar, T. (2004). *Rad vas imam. Preventivni vzgojni sistem sv. Janeza Boska*. Ljubljana: Salve.
- Ciglar, T. (2009). *Vzgajajmo z don Boskovim srcem. Preventivni vzgojni sistem sv. Janeza Boska*. Ljubljana: Salve.
- Nanni, C. (2011). *Don Boskov preventivni sistem. Poskusi ponovnega branja za današnji čas*. Ljubljana: Salve.
- Oratorij Slovenija. *Don Bosko in preventivni vzgojni sistem*. <https://oratorij.net/vzgojni-slog/>
- Oratorij Slovenija. *Zgodovina Oratorija*. <https://oratorij.net/zgodovina/>

Od algoritma do razumevanja: kako uvajamo računalniško mišljenje pri mlajših učencih v projektu RAČek

V okviru razvojnega projekta RAČek iščemo inovativne ideje za razvijanje računalniškega mišljenja v okviru pouka in načrtovanih učnih ciljev iz kurikulumu. Poudarek je na pomenu računalniškega mišljenja kot ključne kompetence 21. stoletja, ki presega programiranje in vključuje razčlenjevanje problemov, algoritmično mišljenje, prepoznavanje vzorcev, abstrakcijo ter reševanje problemov na različnih ravneh. Razvoj računalniškega mišljenja poteka s pomočjo prilagojenih učnih pristopov, kot so igrifikacija, vizualno programiranje in uporaba konkretnih pripomočkov (STEM kompletov), pa tudi dejavnosti brez digitalne tehnologije. Uvajanje dejavnosti v okviru projekta smo se lotili postopno in načrtno po fazah, ki se nadgrajujejo s komponentami računalniškega razmišljanja. Skozi projekt je poudarjena in vsekakor ključna vloga učitelja kot načrtovalca in mentorja, ki s pomočjo strokovnih usposabljanj, refleksije in raziskovalne naravnosti razvija lasten profesionalni profil ter vnaša v pouk inovativne metode dela za razvijanje računalniškega mišljenja. *Ključne besede: računalniško mišljenje, projekt RAČek, STEM kompleti*

As part of the RAČek development project, we explore innovative approaches to developing computational thinking within the framework of teaching and curriculum-based learning objectives. The emphasis is on the importance of computational thinking as a key 21st-century competence that goes beyond programming and includes problem decomposition, algorithmic thinking, pattern recognition, abstraction, and multilevel problem-solving. The development of computational thinking is supported through adapted pedagogical approaches such as gamification, visual programming, and the use of tangible tools (STEM kits), as well as activities without digital technology. The implementation of activities was introduced gradually and systematically in phases, each building on core components of computational thinking. Throughout the project, the teacher's role is highlighted as crucial—both as a designer of learning and as a mentor—who, through professional training, reflection, and a research-oriented mindset, develops their own professional identity and introduces innovative methods for fostering computational thinking in the classroom. *Keywords: computational thinking, project RAČek, STEM kits*

Uvod

V vsakem zgodovinskem obdobju obstajajo trendi v izobraževanju, ki temeljijo na razvoju družbe. Neposredno so povezani z razvojem tehnologije, ki predstavlja enega izmed sooblikovalcev izobraževalnega sistema.

Razumevanje novih trendov in družbenih potreb je izrednega pomena za uvedbo sprememb v izobraževanju. Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije prinaša nove možnosti za učenje in poučevanje ter s tem omogoča pridobivanje novih znanj in razvijanje

novih kompetenc. Omenjeno pa je mogoče ravno z vzpostavitvijo ustvarjalnih in inovativnih učnih okolij, česar se želimo na naši šoli naučiti in razviti v razvojnem projektu RAČek, ki ga sofinancirata Ministrstvo RS za vzgojo in izobraževanje in Evropska Unija – NextGenerationEU z namenom krepitve digitalnih kompetenc ter temeljnih znanj računalništva in informatike z razvojem računalniškega mišljenja. V okviru projekta se razvija računalniško mišljenje z vključevanjem STEM (angleško Science, technology, engineering, and mathematics) kompletov za doseganje operativnih ciljev kurikuluma za vrtec oziroma operativnih ciljev učnih načrtov predmetov od 1. do 5. razreda v osnovni šoli. Vključevanje računalniškega mišljenja v učni proces ne pomeni zgolj in samo uporaba računalniškega programiranja in uporaba računalnika za delo pri pouku, ampak vpliva na širše in kompleksnejše razmišljanje za reševanje enostavnejših in zahtevnejših problemov.

Predstavitev računalniškega mišljenja znotraj razvojnega projekta RAČek

Oprelitev računalniškega mišljenja

»Računalniško mišljenje je ena izmed ključnih spretnosti 21. stoletja in je veliko širše kot programiranje ali poznavanje delovanja računalnikov. Računalniško mišljenje vključuje abstrakcijo, reševanje problemov, algoritmično mišljenje, prepoznavanje vzorcev, dekompozicijo, generalizacijo, in modeliranje« (Kranjc idr., 2017).

Računalniško mišljenje je enako pomembno kot branje, pisanje in računanje in ni namenjeno le računalniškim strokovnjakom. Računalniško mišljenje je del otrokove analitične sposobnosti. Ne gre le za programiranje, temveč za sposobnost razmišljanja na različnih ravneh abstrakcije, ki jo danes potrebujemo vsi – ne le računalniški strokovnjaki.

Računalniško mišljenje raziskuje meje in možnosti računalniških procesov ter odpira temeljna vprašanja o razmerju med človeško in strojno inteligenco. Omogoča nam reševanje kompleksnih problemov, ki presegajo sposobnosti posameznika in spodbuja razumevanje, kaj je v resnici izračunljivo. Računalniške metode in modeli nam dajejo pogum, da se lotevamo problemov in

oblikujemo sisteme, ki jih posameznik sam ne bi mogel rešiti. Računalniško mišljenje pomeni sposobnost razmišljanja na različnih ravneh abstrakcije, uporabe algoritmov, razčlenjevanja problemov, uporabe vzorcev, itd. Ni enako programiranju, a programiranje lahko deluje kot orodje za njegov razvoj (Wing, 2006). Računalniško mišljenje se ne uporablja le v programiranju, temveč tudi v vsakdanjem življenju. Tovrstne povezave so odlično izhodišče za učne dejavnosti v 2., 3. in 4. razredu.

Kaj računalniško mišljenje ni? Ni programiranje, ni rutinska spretnost in ni način razmišljanja računalnikov – je način, kako ljudje rešujemo probleme. Gre za kreativno, analitično, problemsko mišljenje, ki naj se razvija že v zgodnjem otroštvu. Wing zaključí, da bo računalniško mišljenje postalo resničnost takrat, ko bodo izrazi, kot so algoritem, abstrakcija, rekurzija ali podatkovna struktura, del vsakdanjega besednjaka – podobno kot danes »branje« ali »številka« (Wing, 2006).

Zakaj računalniško mišljenje že v prvih razredih osnovne šole oz. že v vrtcu?

Zgodnje otroštvo je ključno obdobje za razvoj temeljnih kognitivnih spretnosti. Raziskave s področja razvojne psihologije kažejo, da so zgodnja leta življenja najprimernejša za razvoj temeljnih miselnih strategij, kot so abstrakcija, razčlenjevanje (dekompozicija), prepoznavanje vzorcev, zaporednost in logično sklepanje – kar so hkrati tudi gradniki računalniškega mišljenja (Wing, 2006; Krajnc idr., 2017). V tem obdobju so otroci naravno radovedni, raziskovalni in odprti za učenje preko igre z uporabo STEM kompletov.

Računalniško mišljenje ni vezano na tehnologijo, temveč na miselne procese in ni enako programiranju. Kot izpostavljajo Wing (2006), Papert (1980) in Wolfram (2016), gre za način razmišljanja, ki se lahko razvija tudi brez digitalnih orodij – z uporabo dejavnosti, ki temeljijo na gibanju, jeziku, manipulativnih materialih in sodelovalnem učenju. To pomeni, da je primeren tudi za najmlajše otroke – če je didaktično ustrezno prilagojen.

Če želimo, da bodo otroci v nadaljnjem izobraževanju ustvarjalno in smiselno uporabljali tehnologijo (ne le pasivno), jih moramo opremiti in ozavestiti s temeljnimi koncepti računalništva

že zgodaj. To vključuje razumevanje zaporedja, pogojev, ponavljanja, napak in strategij reševanja problemov – z vsem navedenim lahko pričnemo že v 1. razredu ali v vrtcu, npr. z igro s programabilnimi igračami (Bee-bot, mTiny, robot Kubo, ipd.), dejavnostmi brez računalnika (npr. navodila za "človeškega robota") ali drugimi vizualnimi orodji, kot je ScratchJr.

Računalniško mišljenje se naravno povezuje z razvojem matematičnih predstav, jezikovnih spretnosti, prostorske predstave, socialnih veščin in ustvarjalnosti (Bocconi idr., 2016). Gre za t. i. transversalno kompetenco, ki krepi učenje na različnih področjih in spodbuja integrirano razumevanje sveta. Prav tukaj so pri pouku možne dobre medpredmetne povezave ter sodelovalno učenje.

Digitalne tehnologije postajajo temelj vseh družbenih in poklicnih okolij. Vključevanje računalniškega mišljenja v zgodnje izobraževanje pomeni pripravo otrok na svet, v katerem bodo delovali kot aktivni ustvarjalci, inovatorji in reševalci kompleksnih problemov, ne zgolj uporabniki tehnologije.

Pedagoški pristopi v projektu RAČEK

Uvajanje računalniškega mišljenja v inovativnih oddelkih 2., 3. in 4. razreda poteka preko didaktičnih pristopov, ki so usklajeni z razvojnimi značilnostmi otrok v tem starostnem obdobju. Ključni poudarki so na igrifikaciji učnih vsebin za zgodnje učenje, uporabi konkretnih učnih pripomočkov – STEM kompletov (npr. v našem primeru smo pričeli s Kubo robotki), vizualnem programiranju, medpredmetnem povezovanju ter delu brez digitalne tehnologije. Tak pristop učencem omogoča razvoj konceptualnega razumevanja, ne da bi bili tehnološko preobremenjeni, hkrati pa gradi temeljne spretnosti, potrebne za kasnejše programiranje in reševanje kompleksnejših problemov. Aktivnosti v okviru projekta se izvajajo na način poglobljenega raziskovanja in preučevanja možnosti za vpeljavo novih metod dela s STEM kompleti v učni program s pripravo učnih scenarijev in preizkušanjem le-teh v posameznem inovativnem oddelku v prvi in drugi triadi osnovne šole.

Primeri dejavnosti in njihova vpetost v učni načrt

V okviru razvojnega projekta RAČEK smo v 2., 3. in 4. razredu osnovne šole izvedli niz devetih učnih scenarijev, načrtovanih v skladu z učnimi cilji posameznih predmetov in cilji razvoja računalniškega mišljenja. Izvedba je potekala v treh zaporednih fazah, pri čemer je bilo vključevanje komponent računalniškega mišljenja postopno nadgrajevano.

V prvi izvedbeni fazi so bile dejavnosti osredotočene na razvoj prostorske predstave in logičnega sklepanja skozi načrtovanje zaporedja korakov (algoritmov) za premikanje po mreži, kar je potekalo brez uporabe tehnologije. Druga faza je prinesla nadgradnjo s predmetno-specifičnimi učnimi cilji (npr. matematike, spoznavanja okolja), kjer so učenci z dejavnostmi nadalje razvijali komponente računalniškega mišljenja v ne-tehnološkem kontekstu. V tretji fazi so bile učne aktivnosti zasnovane tako, da so učenci neposredno uporabljali STEM komplet - robota Kubo za sestavljanje algoritmov ter analizo, preizkušanje in izboljševanje danih rešitev.

Dejavnosti so poleg računalniškega mišljenja spodbujale tudi sodelovalno učenje, komunikacijske spretnosti, bralno razumevanje, pisno izražanje in sposobnost refleksije o učinkovitosti izbranih strategij. Kurikularna integracija poteka sistematično, z aktivno strokovno podporo Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem, in temelji na vključevanju inovativnih metod dela v vsebine letnega delovnega načrta.

Vloga učitelja in profesionalni razvoj

Učitelj ima pri uvajanju računalniškega mišljenja v osnovnošolski pouk večplastno in zahtevno vlogo. Na eni strani je načrtovalec učnega procesa, ki mora aktivnosti oblikovati tako, da so skladne z razvojnimi značilnostmi učencev in hkrati spodbujajo razvoj temeljnih kognitivnih strategij (npr. dekompozicija, abstrakcija, algoritemsko mišljenje). Na drugi strani pa je tudi mentor v procesu reševanja problemov, ki učence spodbuja k samostojnemu iskanju rešitev, presoji učinkovitosti pristopov ter refleksiji o uspešnosti izbranih strategij. Gre za vlogo, ki zahteva pedagoško fleksibilnost, ustvarjalnost in poglobljeno razumevanje konceptualnega ozadja računalniškega mišljenja.

Ker to področje presega tradicionalne didaktične pristope in vključuje elemente informatike, logike in razvojne psihologije, je strokovno usposabljanje učiteljev nujno. Projekt RAČek temu namenja posebno pozornost z organizacijo usposabljanj, pedagoških delavnic, strukturirane izmenjave primerov dobre prakse ter spodbujanjem kolegialne refleksije izvedenih dejavnosti. Ključno je, da učitelji razvijejo ne le tehnična znanja, temveč predvsem pedagoško razumevanje in didaktične kompetence za uvajanje računalniškega mišljenja na razvojno ustrezen, učinkovit in igriv način.

Pomembno oviro predstavlja dejstvo, da je večina strokovne literature na temo računalniškega mišljenja dostopna v tujih jezikih (predvsem angleščini), kar omejuje takojšnjo uporabnost za širši krog slovenskih učiteljev. Kljub temu pa učitelji aktivno iščejo rešitve tudi preko samoiniciativnega učenja, eksperimentiranja z didaktičnimi pristopi ter postopnega uvajanja računalniškega mišljenja v različne učne vsebine. Ta proces predstavlja pomemben vidik profesionalnega razvoja, pri čemer se učitelj uveljavlja kot refleksivni praktik, ki svoje delo neprestano nadgrajuje z inovacijami in prilagoditvami glede na potrebe učencev in razpoložljiva orodja.

Evalvacija in opažanja v praksi

V okviru sprotne spremljanja in evalviranja izvajanja dejavnosti na podlagi zastavljenih učnih scenarijev smo zaznali večjo angažiranost in motivacijo učencev za delo, izboljšano sodelovalno učenje in komunikacijo v parih in skupinah, napredek v strategijah reševanja problemov, prenose strategij tudi na druga učna področja (npr. načrtovanje postopkov pri matematiki ali pri raziskovanju v naravoslovju). Učenci so pokazali veliko mero ustvarjalnosti in domišljije, hkrati pa so se naučili tudi, da napaka ni nekaj slabega, temveč del procesa učenja.

Zaključek

Računalniško mišljenje krepi postopkovni (algoritemski) način razmišljanja, ki je učinkovit pristop k reševanju problemov. Učenci se ob tem učijo razčlenjevanja nalog (dekompozicija), iskanja vzorcev, oblikovanja abstraktnih rešitev in sestavljanja algoritmov. Raziskave kažejo, da se te spretnosti lahko prenesejo tudi na probleme, ki niso neposredno povezani z

računalniki in tako pripomorejo k splošni problemski pismenosti.

Z uvajanjem vsebin računalniškega mišljenja se učenci ne učijo zgolj uporabljati tehnologije, temveč jo začnejo razumevati, preoblikovati in ustvarjati z njeno pomočjo. To jih transformira iz pasivnih uporabnikov digitalnih orodij v aktivne ustvarjalce digitalnih rešitev – kar je ključno za prihodnost v digitalni družbi.

Učenci razvijajo kompetence, ki presegajo posamezne predmete in se prenašajo na različna področja – npr. logično mišljenje, prostorsko predstavo, bralno razumevanje, natančnost pri izražanju navodil in refleksijo lastnega mišljenja. Te spretnosti so uporabne v različnih poklicih in življenjskih situacijah.

Razumevanje računalniškega mišljenja učence opremi za kritično uporabo tehnologije v vsakdanjem življenju, razvija zavest o vlogi znanosti in tehnologiji v družbi ter omogoča odgovorno vključevanje v digitalno kulturo. Na poklicni ravni pa odpira poti v številne sodobne poklice, povezane ali ne z IKT, znanostjo in inženirstvom, ki so temelj gospodarskega razvoja.

Računalniško mišljenje naravno podpira učenje z raziskovanjem (inquiry-based learning), saj učenci preizkušajo hipoteze, analizirajo napake, preverjajo rešitve in jih izboljšujejo. Za uspešno implementacijo je ključna usposobljenost in vključenost učiteljev, ki preko projektov, kot je RAČek, stopajo na pot refleksivnega poučevanja. Ob podpori univerze, izmenjavi dobrih praks in razvoju gradiv se lahko učitelji vse pogosteje vključujejo tudi v akcijske raziskave ter s tem aktivno prispevajo k prenovi šolske prakse.

Pričakovati je, da bo razvijanje računalniškega mišljenja lahko pozitivno vplivalo na uspešnost šolanja in učenja z izboljšanjem sposobnosti abstraktnega razmišljanja, reševanja problemov in kreativnosti. Ta večšina spodbuja učence k analizi nalog, razmišljanju v strukturiranih korakih ter učinkovitemu iskanju rešitev, kar je uporabno tako v osnovni kot tudi v srednji šoli. Poleg tega razvijanje računalniškega mišljenja podpira digitalno pismenost in ključne veščine za 21. stoletje, kar omogoča boljšo pripravo na prihodnje izzive in

uspešno učenje v sodobni s tehnologijo prepleteni družbi.

Viri in literatura

- Wing, J. M. (2006). Computational Thinking. *Communications of the ACM*, 49(3), 33–35.
- Krajnc, R., Košir, K., Čotar Konrad, S. (2017). Računalniško mišljenje: kaj je in zakaj bi ga sploh potrebovali? *Vzgoja in izobraževanje*, 48(4), 9–19.
- Bocconi, S. et al. (2016). Developing computational thinking in compulsory education. JRC Science for Policy Report.
- Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, Computers, and Powerful Ideas*. MIT Press.
- Wolfram, C. (2016). *Anchoring Computational Thinking in Today's Curriculum*.

Članek je nastal v okviru projekta RAČek, ki ga sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje ter Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z Načrtom za okrevanje in odpornost v okviru razvojnega področja Pametna, trajnostna in vključujoča rast, komponente: Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod, za ukrep investicije E: Celovita transformacija (trajnost in odpornost) zelenega in digitalnega izobraževanja.

PERSPEKTIVE

IZ

PRAKSE

PASSPORT

Manja Žugman

OŠ Ledina, bolnišnični šolski
oddelki
manja.zugman@bolnisnicna-
sola.si

Na obisk smo povabili umetnost

V bolnišničnih šolskih oddelkih OŠ Ledina so učenci ob pouku deležni še sodelovanja na mnogih dnevih dejavnosti in projektih, ki obogatijo in popestrijo dan, preživeti za bolnišničnimi zidovi. Tokrat smo na obisk povabili umetnost v najširšem pomenu besede, saj se zavedamo, da je umetnost tista, ki bogati duha, hkrati pa posamezniku omogoča ustvarjalnost in izliv domišljije v njemu najbližjem izrazu ali kot je Ivan Cankar dejal »Pravijo, da so tuji jeziki milozvočnejši in bolj pripravi za vsakdanjo rabo – ali slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja« (*Ivan Cankar: Kurent*). Zavedamo se, da smo mi glasniki in pevci slovenske dežele, hkrati pa lahko svoja najgloblja čustvovanja izpovemo le v svojem maternem jeziku. *Ključne besede: bolnišnična šola, kulturni dan, umetnost, slovenski jezik*

In the hospital school departments of Ledina Primary School, students not only attend regular classes but also take part in numerous activity days and projects that enrich and brighten the days spent within hospital walls. This time, we invited art in its broadest sense to visit, as we are aware that art is what nourishes the spirit while also allowing individuals to be creative and express their imagination in the form closest to them. As Ivan Cankar once said: »They say foreign languages are more melodious and better suited for everyday use – but the Slovenian word is a word of celebration, singing, and joy« (*Ivan Cankar: Kurent*). We understand that we are the messengers and singers of the Slovenian land, and at the same time, that we can express our deepest emotions only in our mother tongue. *Keywords: hospital school, cultural day, art, Slovenian language*

Uvod

V bolnišničnih šolskih oddelkih OŠ Ledina, ki delujejo na Pediatrični kliniki in na drugih dislociranih enotah oziroma klinikah poleg pouka za učence in dijake uresničujemo tudi mnoge projekte in dneve dejavnosti, ki otroku ali mladostniku osmislijo in obogatijo dan v bolnišnici. Eden izmed takih dni dejavnosti je tudi kulturni dan, ki smo ga poimenovali Umetnost na obisku. Začrtali smo ga tako, da je lahko bil ustvarjalno deležen vsak učenec ali dijak ne glede na zdravstveno stanje ali starost, zaradi tega pa smo morali biti tudi učitelji slovenisti karseda široko umerjeni pri načrtovanju vzgojno-izobraževalne priprave.

Kulturni dan smo uresničili na (skoraj) vseh bolnišničnih oddelkih in ga časovno izpeljali v enem delu v obsegu 4 pedagoških ur (z vmesnim odmorom) ali v več delih, po dve šolski

uri, ali v več dneh in podobno. Prilagodili smo ga posebnostim tako posameznega bolnišničnega oddelka kot tudi posebnostim zdravstvenega stanja otrok in mladostnikov.

Načrtovanje kulturnega dne Umetnost na obisku

Vzgojno-izobraževalna priprava

V bolnišničnih šolskih oddelkih je zelo pomembno, da nas učitelje sloveniste pri oblikovanju vzgojno-izobraževalne priprave vodi misel na vse otroke in mladostnike, ki so v obdobju izvedbe dneva dejavnosti na kliniki, zato naša priprava vsebuje dejavnosti in cilje, ki jih (lahko) dosežejo mlajši učenci, ter dejavnosti in cilje, ki jih (lahko) realizirajo starejši učenci in dijaki.

Vzgojno-izobraževalna priprava je naravnana k doseganju splošnih ciljev.

Učenci so se seznanili z različnimi pesniškimi oblikami, ustvarjali so poezijo v različnih oblikah in na zelo raznoliko tematiko. Spoznali so različne umetnike; bodisi so se z njimi srečali v živo bodisi so si jih ogledali na vnaprej pripravljenem posnetku. Na koncu so ustvarjali poetične vrstice in polnili bolnišnični šolski časopis Utrinki.

Za mlajše učence smo pripravili naslednje zanimive dejavnosti: pogovor o umetnostih; ogled posnetka o umetniku, raziskovanje njegovega življenja in dela, nadgradnja je bil pogovor o tem, kako lahko kljub zdravstvenim tegobam in omejitvam ustvarjamo in krepimo ter razvijamo svoje talente oziroma nadarjenost. Mlajši učenci so lahko spoznavali še ples, glasbo (prisluhnili so glasbeni pravljici), petje, spoznali so kamišibaj, iskali so rime in pisali preproste pesmi.

Za starejše učence smo predvideli pogovor o umetnostih. Preizkusili so se v poznavanju slovenskih besed na spletnem naslovu Besedomat-a. Tako so si lahko ogledali posnetek o določenem umetniku in se nadalje prepustili raziskovanju njegovega življenja in dela ter anekdot. Ker so nekateri prikovani na bolniške postelje, pa tudi sicer bivajo le za bolnišničnimi zidovi, so se lahko virtualno sprehodili po galerijah in si ogledali zbirke umetniških del. Spregovorili so o poznavanju knjižnega sejma, nato pa so lahko spoznavali ter ustvarjali reciklirano (ali skrito) poezijo in hrbtno poezijo. Reciklirana poezija nastaja tako, da uporabimo za predlogo že obstoječe besedilo, ki pa ga sami senčimo in osvetlimo le določene besede ter tako dobimo verze. Ta zvrst združuje dva medija; in sicer sliko in poezijo. Ker pa uporabimo že obstoječe besedilo, jo imenujemo tudi reciklirana poezija (Žalik Jerebič, 2023). Hrbtna poezija pa je nova »oblika pesnjenja, ki spaja literarno in fotografsko umetnost. Zasnovana je bila leta 2007 v Italiji, ko je oblikovalec in fotograf Silvano Belloni opazoval prijateljevo natrpano knjižno polico. Nepričakovano ga je preblisnila zamisel, da bi lahko nekatere knjige nanizal drugo vrh druge, tako da bi se njihovi naslovi povezali v novo smiselno-pomensko zaokroženo celoto in izoblikovali pesem. Ko bi bila ta fotografirana, bi dobili hrbtno pesem« (Smotlak, 2011, str. 420).

Učenci so lahko pisali preproste pesmi, haiku, tanko, ki je, kot lahko preberemo na wikipediji, najpopularnejša pesniška oblika na Japonskem, hkrati pa vsebuje pet verzov; prvi in tretji verz imata pet zlogov, drugi, četrti in peti pa sedem zlogov. Učenci so ustvarjali likovne in vizualne pesmi in podobno. Veliko izdelkov se je udomačilo v šolskem časopisu Utrinki.

V nadaljevanju velja predstaviti realizacijo kulturnega dne na posameznem, izbranem bolnišničnem oddelku ter pojasnilo, kako se je teoretični del odtisnil v praktično obliko dneva dejavnosti.

Uresničitev kulturnega dne na bolnišničnih šolskih oddelkih

V bolnišničnih šolskih oddelkih OŠ Ledina nam statistični podatki iz leta v leto kažejo, da je največ potreb po pouku na oddelku Službe za otroško psihiatrijo, zato bomo v nadaljevanju predstavili, kako je prav na tem oddelku potekal kulturni dan dejavnosti.

Poudariti velja, da so na oddelku hospitalizirani otroci in mladostniki, ki imajo težave na področju duševnega zdravja, velikokrat se stiske odražajo na različne načine in eden izmed pogostejših je ta, da ne obiskujejo pouka svoje matične šole, razvijejo šolski absentizem, težave pa se zgostijo in posledično otrok pristane v bolnišnici. Na oddelku so tudi otroci in mladostniki, ki so pretirano zaskrbljeni in storilnostno naravnani, lahko jih pestijo motnje hranjenja in podobno. Učiteljevo delo na omenjenem oddelku pa »lahko razdelimo v štiri sklope. Ti so: učno delo, vzgojno delo, defektološka ocena, terapevtsko delo« (Marenče, 2002, str. 63).

Kulturnega dne na oddelku se je udeležilo skupaj deset otrok, ki so obiskovali predmetno stopnjo in nekaj dijakinj. Kulturni dan smo začeli s pogovorom, kaj vse zajema beseda umetnost. Prisotni so nanizali različne umetnosti, prav tako pa so podelili svoja zanimanja in interese. Zaupali so, s katerimi umetnostmi se radi ukvarjajo. Pogovor je bil hkrati zelo povezovalne narave. Učenci in dijaki so se med seboj bolj povezali in spoznali.

Sledil je ogled posnetkov umetnikov. Prisluhniti je bilo mogoče Mateji Gomboc (pisateljici), Vojku Gašperutu (slikarju) in Tomu Tololeskemu (plesalcu). Učenci in dijaki so si

posnetke z zanimanjem ogledali. Po vsakem posnetku je tekel pogovor o videnem, učenci in dijaki pa so imeli priložnost podeliti svoje vtise. Nekateri so povedali, da so bili posnetki tudi zelo spodbudni in motivirajoči, saj se bodo v prihodnosti tudi sami odločili za kakšno obšolsko dejavnost (slikanje, ples in podobno). Ogled posnetkov smo sklenili s plesom, h kateremu nas je na posnetku povabil Tomo Tololeski. Nekaj deklet je sproščeno zaplesalo ob posnetku, spet drugi so bili bolj zadržani, a smo učitelji učencem sledili in jih prepustili svojim trenutnim občutkom ter razpoloženju.

V nadaljevanju je sledilo besedno in likovno ustvarjanje. Sodelujoči so se preizkusili v snovanju reciklirane poezije in pisanju pesmi ob sličicah. Učenci so pripravili zelo privlačne in kakovostne izdelke.

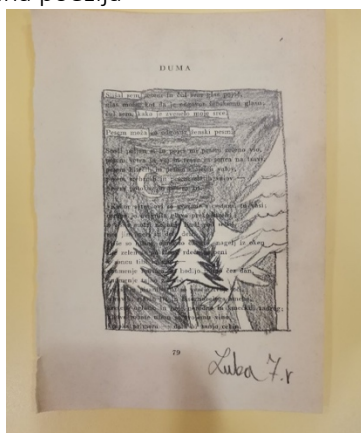
Slika 1

Ogled predstavitev umetnikov

Slika 2

Reciklirana poezija

Na dislocirani enoti oddelka Službe za otroško psihiatrijo – na Dnevnem centru pa so učenci obiskali Etnografski muzej, v katerem so

si poleg stalnih in začasnih razstav ogledali umetniška dela slovenskega umetnika Maksima Gasparija ter se preizkusi še v tkanju, kjer so se urili v ročnih spretnostih in spoznavali delo nekoč (tudi umetniško).

Slika 3

Tkanje v Etnografskem muzeju

Pri predstavitvi dneva dejavnosti je bila merilo za izbor oddelka, ki ga velja izpostaviti, merilo statistika glede najpogostejših potreb po pouku, zaradi tega bomo besedo v nadaljevanju posvetili kulturnemu dogajanju na Kliničnem oddelku za otroško hematologijo in onkologijo. Na oddelku so k dejavnostim povabili gostji; in sicer pedagoginji Moderne galerije in Muzeja sodobne umetnosti Metelkova. Učencem sta predstavili Muzej sodobne umetnosti in Moderno galerijo, prav tako sta jim predali še zanimivosti o aktualnih razstavah. Osredotočili sta se na razstavo Draga Tršarja z naslovom Človek v času in prostoru (JO-JO). Pokazali sta nam tudi razstavljen skulpturo jojoja.

Nato smo izvedli še privlačno delavnico, ki je bila prilagojena in so lahko bili vanjo vključeni prav vsi učenci na oddelku. Kako je dejavnost potekala? Na dva kartonska krožnika so narisali izsek iz svojega življenja: na enega so narisali in pobarvali domači kraj, znamenitost domačega kraja in podobno, na drugem pa so upodobili ljudi iz svoje družine, športnega kluba, sošolce in podobno. Krožnika so nato zlepili skupaj, vmes so dali obroč – distančnik – in navili vrvico, tako je nastala igrača jojo.

Dejavnost je zahtevala veliko mero ročnih spretnosti, osredotočenosti, natančnosti, pozornosti in energije, saj je časovno obsegala več pedagoških ur, a so bili vsi sodelujoči

izjemno motivirani in vpeti v dogajanje oziroma umetnost na obisku.

Slika 4

Ustvarjanje igrače jojo

Realizacija kulturnega dne v bolnišnični šoli na Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Soča

Na kulturnem dnevu dejavnosti je sodelovalo sedem učencev; štirje učenci razredne, dva učenca predmetne stopnje in en učenec NIS.

Vsebina je bila razdeljena na dve enoti. Prvi del je bil posvečen pesniku Ivanu Minattiju in 100. obletnici njegovega rojstva, z njim pa smo povezali tudi Slovenski knjižni sejem z naslovom Knjigo moraš imeti rad. Beseda je tekla o pesniku, o njegov življenju in delu ter predvsem ustvarjanju. Največ pozornosti smo posvetili pesmi Nekoga moraš imeti rad. Učenci so jo brali, recitirali in razčlenjevali vsebino. Ustvarili smo tudi možgansko nevihto in nizali alineje o tem, kaj je knjiga (na nekaterih oddelkih tudi, kako nastane in kateri strokovnjaki/poklici pri tem sodelujejo). Dan dejavnosti je bil preprosto naravnan, saj je bil prilagojen možnostim in zmožnostim otrok, vključenih v dejavnost.

V drugem delu kulturnega dne pa smo povabili na obisk fotografa Arneja Hodaliča, ki nam je predstavil svoj koledar za leto 2025 z naslovom Moje svetlobe. Predstavitve koledarja je bila namenjena otrokom, staršem in vsem zaposlenim, pred samo predstavitvijo pa smo se z učenci na obisk pripravili. Učenci so že pred prihodom spoznali podatke in zanimivosti o fotografu, skupaj so si ogledali posamezne fotografije s koledarja za leto 2024, na podlagi vsega pa so za gosta oblikovali tudi nekaj

vprašanj. Arne Hodalič je na svojem obisku predstavil vse svoje fotografske utrinke na koledarju 2025. Predal pa je tudi zanimivosti iz svojega življenja na polotoku Jamal v Rusiji, spregovoril je o tamkajšnjih prebivalcih in o njihovem življenju z jeleni. Predavanje je bilo motivirajoče, saj se je ob koncu poslušalcem porodilo še veliko najrazličnejših vprašanj iz življenja in navad fotografa ter njegovega popotništva, tako smo bili vsi povezani del fotografove misli, ki pravi »Svetlobe niso le moje, obdajajo prav vsakogar« (Hodalič, 2025).

Slika 5

Koledar MOJE SVETLOBE 2025

Zaključek

Pri evalvaciji kulturnega dneva dejavnosti smo ugotovili, da smo dosegli vse zastavljene vzgojno-izobraževalne cilje. Priprava je vsebovala bogat nabor idej in dejavnosti. Nastali so izjemno kakovostni izdelki. Dejavnosti so učence in dijake pritegnile in mnogi izmed njih so se v prihodnjih dneh samostojno lotili ustvarjanja. Pomembno je, da so sodelovali tudi tisti, ki so sicer že dodobra razvili šolski absentizem, k dejavnostim in medvrstniškem prepletanju pa so pristopili tudi tisti posamezniki, ki so socialno manj spretni. Kot ugotavlja Pance, je danes učence za kulturne dejavnosti kar težko motivirati. »Nekateri so zaradi dostopnosti vseh dobrin postali že zelo apatični in hedonistični in jim kulturno udejstvovanje pomeni (pre)velik napor. Drugi so zaradi skromnih življenjskih razmer ali oddaljenosti od večjih središč prikrasani za kulturno udejstvovanje ter svojih interesov ne morejo razviti« (Pance Rotar, 2008, str. 117). Poprej povedanemu lahko pridamo še zdravstveni moment, zaradi katerega je kakršnokoli kulturno-umetniško udejstvovanje

oteženo, a smo tudi te vrzeli s kulturnim dnevom dejavnosti uspeli zapolniti.

Poskrbeli smo za razvejane medpredmetne povezave ter za vnašanje mnogoterih vej kulture in umetnosti v bolnišnične šolske prostore, pri čemer je za naše pedagoško in drugo delo v prihodnje še posebej pomembno, da iščemo strategije, ki bodo pri učiteljih in učencih vzbujale zanimanje za kulturno-umetniške vsebine.

Viri in literatura

Hodalič, A. (28. maj 2025): Koledar 2025.

<https://www.arnehodalic.com/shop/calendar>

Marenče, M., idr. (2002): *50 let bolnišničnega šolskega dela*: zbornik. Ljubljana: Bolnišnični šolski oddelki OŠ Ledina.

Pance Rotar, B., idr. (2008): *Umetnost in kultura v šoli*. V: KULTURA in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Smotlak, M., idr. (2011). *Literarni izzivi hrbtnega pesnjenja ali »Knjiga na knjigo ... pesem«*. V: Simpozij Obdobja 30. Koper: Znanstveno-raziskovalno središče Koper.

Žalik Jerebič, J. (15. maj 2023): Devetošolci odstirali skrito poezijo. <https://blogosbeltinci.splet.arnes.si/tag/blackot-poetry/>

Cerkniško polje in ogled Križne jame 2025

Ekskurzija Osnovne šole Mengeš na Cerkniško polje, ki vključuje ogled Križne jame, je bila 17. 5. 2025 izvedena kot obogatitvena dejavnost za 5. razrede pod vodstvom učitelja Milana Burkeljca. Ta del naše prelepe dežele obljublja čudovit in doživet izlet, saj je vreden prav posebne pozornosti. Kraška pokrajina je na slovenski visoki planoti, med Javorniki in grebenom Slivnice, ujeta v igro vode in apnenca, ki sodelujeta v edinstvenih odnosih in ustvarjata čudo narave, presihajoče Cerkniško jezero ter preluknjano notranjost Notranjske, ki skriva svoje skrivnostne lepote. Kot obiskovalka tega posebnega sveta na šolski ekskurziji opisujem svoja osebna doživljanja in se preko njih dotikam sedanjosti in preteklosti, ljudi in kulture, narave in njenih čudežev ter podatkovnih dejstev v prepletu z osebnimi vtisi in razmišljanji.

Ključne besede: Cerkniško jezero, Križna jama, šolska ekskurzija

The field trip of Mengeš Primary School to the Cerkniško polje, including a visit to Križna Cave. The field trip of Mengeš Primary School to the Cerkniško polje, which included a visit to Križna Cave, took place on May 17, 2025, as an enrichment activity for 5th-grade students, led by teacher Milan Burkeljca. This part of our beautiful country promises a wonderful and immersive excursion, as it truly deserves special attention. The karst landscape, located on the Slovenian high plateau between the Javorniki hills and the ridge of Slivnica, is shaped by the interplay of water and limestone. These two natural forces engage in a unique relationship, creating a natural wonder—the intermittent Lake Cerknica and the perforated interior of Inner Carniola, which hides its mysterious beauties. As a visitor to this special world on a school field trip, I describe my personal experiences and, through them, explore the present and the past, the people and the culture, the wonders of nature, and factual information woven together with personal impressions and reflections.

Keywords: Lake Cerknica, Križna Cave, school field trip

Ena od številnih obogatitvenih dejavnosti naše šole je ekskurzija na Cerkniško polje in ogled Križne jame. Organizira jo učitelj Milan Burkeljca, namenjena je petošolcem. Letos je bila izpeljana v soboto, 17. maja.

Že sam datum sredi pomladi se zdi kot nalašč za čudovit izlet, izbrana destinacija zagotovo le še okrepi visoka pričakovanja. Ta košček naše prelepe dežele v nobenem primeru ne more razočarati niti zelo zahtevnega obiskovalca. Tudi nas je navdušil in prevzel.

Da bi te kraške pokrajine zaradi njene kompleksnosti ne podcenjevali, so bili učenci

predhodno deležni priprav, na katerih so se dodatno poučili o njenih posebnostih. Naši čuti, vajeni glasnosti in vsiljivih podob, niso vedno dovolj dojemljivi za dejstva, ki nagovarjajo zgolj s tiho in skrivnostno prisotnostjo.

V nadaljevanju bom opisala svoje doživljanje tega dne, ki se me je globoko dotaknilo.

Naš avtobus na vrhniškem klancu pusti za sabo predalpske pokrajine in že vstopimo v kraški svet, vladavino apnenca. Ko zavijemo z avtoceste, okolje kmalu postane vaško sproščeno, kar me pomirja in stopnjuje moje

veselje. Prva stvar, na katero naletimo že na parkirišču v Dolenjem Jezeru, je medovarni ekološki otok. Zdi se kot potrditev, ki zagotavlja, da smo na pravem kraju za pustolovsko preživetje dan. Ob gasilskem domu pozdravimo štokrlo, ki v razkošnem gnezdu hrani svojega mladiča, in že smo pred muzejem Cerkniškega jezera.

Celoten muzej Jezerski hram, z živo maketo cerkniške doline, je delo gospoda Vekoslava in njegove družine. V svojo strokovno razlago številnih posebnosti vplete toliko osebne srčnosti, da me v hipu prevzame. Zbrano se posvečam stvarim, ki jih pojasnjuje, obenem pa sestavljam v celoto vse koščke njegove bogate osebnosti, ki nam jih odprto in radodarno poklanja. Blagozvočnost lokalnega narečja se simpatično prepleta s šalami, ki nam jih hitro in spretno podtika v svoje razlage. Ko si ogledamo še multivizijski prikaz jezera in življenja ob njem, sem povsem prepričana v eno stvar: gospod Kebe uteleša povsem predano ljubezen do narave v tem skrivnostnem svetu in veliko, iskreno spoštovanje do kulturne dediščine svojih prednikov. Svoje življenje v celoti posveča temu, da bi vse to otipljivo in neotipljivo bogastvo uspel v čim večji meri deliti z vsemi, ki so pripravljeni videti, čutiti in živeti te lepote. Ganjena sem nad njegovim nesebičnim dajanjem sebe v vse, kar počne. »Treba je uživati v stvareh, ki jih počneš,« poudarjeno reče. Nasmehnem se, bolj se ne morem strinjati.

Ta osebna nota, ki zame predstavlja uvod v čarobnost Cerkniškega polja, le še stopnjuje moje veselje in vznemirjenje. Le kratek sprehod nas loči od jezera, ki je zdaj končno pred nami. Nič več ne razmišljam, zgolj pustim, da me samo nagovori. Uživam. Živim podobe, ki se sproti razgrinjajo. Moji čuti so na preži.

Na bregu jezera nas čakajo kanuji in lokalna vodnika nas prav gosposko posedeta vanje. Že drsimo po vodni gladini, prešerno se smejemo drug drugemu in vsem začetnim nerodnostim ob veslanju. Ko se naš ritem ustalil, se zopet posvetim naravi, ki nas obdaja.

Element vode je sam po sebi svet zase. Voda se svojeglavo pojavlja od vsepovsod in nato nagajivo izginja. S svojo igro narekuje življenjski utrip mnogoštevilnim živalskim in rastlinskim vrstam, ki se nanjo pokorno odzivajo. Ko jim razmere dopuščajo, si jemljejo svoj čas polnega lastnega izraza in se nato ubogljivo

umikajo v védenju, da je le vprašanje časa, kdaj bodo spet smele dokazati svojo moč vztrajanja. Z deklamacijo v kanuju se čudimo tistim uporniškim (ali trdoživim?) travniškim rožam, ki jih prepoznamo, toda te so zdaj preobražene: pognale so nenavadno dolga stebila in si tako priborile svojo pot do vodne gladine, iz katere molijo svoje cvetove. Kdaj se v nas ljudeh prebudi tako neomajna želja, da bi živeli s svojo polno močjo kot te preproste rožice, se vprašam.

»Jezero je, jezera nej,« ponavljajo domačini, ki se spontano prilagajajo dvojnemu obrazu te pokrajine. Ko voda je, lovijo ribe, ko je ni, kosijo travo. Površinski videz nas zlahka preslepi, če ta kraj obiščemo le enkrat. Včasih je voda prevladujoča gospodarica tega posebnega kraljestva, v poletnih mesecih pa se dno jezera običajno pokaže kot suha tla Cerkniškega polja. Takrat lahko uzremo skrivnostne apnenčaste požiralnike, ki sodelujejo v tej čarobni igri narave. Tokrat v kanujih veslamo čeznje in v svojem tempu priveslamo do estavele, nekakšnih apnenčastih ust, ki lahko vodo, iztekajočo se z Javornikov, pošljejo na Cerkniško polje, lahko pa jo z njega posrkajo in usmerijo nekam v skrito notranjost hribovja ter pod površje pokrajine, ki jo vidimo. Na kraških tleh apnenec in voda sodelujeta v zanimivih odnosih. Igrata se z dovoljenji vstopa na poje in izstopa z njega, vsi ti vhodi in izhodi pa imajo svoje ime, svoj značaj, svoje zgodbe. Kraški pojavi, edinstveni v svetovnem merilu, so vredni vse naše pozornosti in čudenja, njihova poimenovanja v slovenskem jeziku upravičeno najdemo tudi v slovarjih angleškega jezika.

Ozrem se naokrog. Zelena je prevladujoča barva, ki se bohoti v številnih odtenkih. Javorniki se smešno bahajoče postavljajo, kot bi bili nekakšni mogočni alpski vršaci. Zdaj, ko vem, kako spoštljivo o njih govorijo domačini, me prešine, da sem jaz tista, ki jih zaradi lastne nepoučenosti krivično podcenjuje. Nanje se ozrem s spoštovanjem, ki si ga zaslužijo, in z upanjem, da jih bom kmalu mogla bolje spoznati. Danes sem vendar tu. Zrak diši in v njem vlada spokojnost. Več od tega zdaj ne potrebujem. Neobremenjeno opazujem in se čudim, uživam v oblikah življenja, ki obstajajo tako blizu in vendar tako zelo daleč od našega vsakdana. Poslušam blagodejni zvok vode ob

vsakem zaveslaju, v ozadju pa razposajeno deklisko petje. Otroci se glasno smejejo, škropijo se z vesli. To se v kratkem izkaže za rahlo nespametno, toda tisti trenutek brezskrbnosti je vendarle čudovit.

Slivniški greben je ves čas kot na dlani, čeprav je vrh Slivnice višji od 1000 metrov. Opomnim se, da smo na slovenski visoki planoti, gladina jezera ima približno 550 metrov nadmorske višine. S pogledom zajemam ta geografski koridor, ki je bil poseljen že v antiki in prej. V mislih iščem tisto tišino iz ne-novodobnosti, tisti šepet v zraku, ki so mu morda skušali prisluhniti že toliko rodov pred mano. Nenadoma deluje vse tako skrivnostno, da nisem več povsem prepričana, da so slivniške coprnice res že zapustile te kraje. Morda so nazadnje zacoprle le same sebe in tako kot pokrajina spremenile svojo podobo, da bi se zaščitile pred ljudmi, ki smo izgubili bistvo izpred oči.

Zopet se posvetim otrokom, moji osebni vtisi se ves čas prepletajo z njihovo razposajenostjo. Radovedno preučujem izraze na njihovih obrazih; ugibam, kaj od vsega, kar nas obdaja, pušča na njih najgloblji vtis. Ne vem. Pravico imajo do svojega doživljanja. V odsevu njihovih pogledov se riše veselje, zdi se, da so vsakdanjost pustili za sabo in so vsak na svoj način odprti za svet, v katerem smo se znašli. Ta trenutek je to povsem dovolj.

Podoba, ki bi jo mogel videti bližnji opazovalec, je idilična: kopica dobro razporejenih otrok z zadovoljnimi spremljevalci, udobno nameščeni v čolničkih na vodi, obdani z bujno zelenino, nad nami muhasti spomladanski oblaki, ki nizko polzijo čez visoko planoto ... Dan, ki smo ga ukradli času, da se imamo preprosto lepo.

Zdaj se povsem zavedam, kako varljiva je navidezna preprostost te pokrajine. Pravi izziv je ta svet spoznati поближе. In koliko načinov spoznavanja se ponuja! Muzej družine Kebe nam nudi široko seznanitev s snovno in nesnovno dediščino tega območja, z naravo, kulturo in zgodovino teh krajev. Ob urejenem parkirišču stoji Center za obiskovalce Cerkniško jezero. Gotovo bi se bilo čudovito tod sprehoditi z botanikom, ki bi razkril posebnosti rastlinskega bogastva tega ekosistema, ali z ornitologom, ki bi nam odprl vrata razumevanja v bogastvo

ptičjega življenja. Veslanju po jezeru se lahko prepustimo glede na trenutni navdih, kolesarjenje pa ponuja krajšo, 12 kilometrsko, ali daljšo, 25 kilometrsko razgledno vožnjo. Možen je ribolov, poleti pa se v jezeru lahko tudi plava. Ob poti so poučne informacijske točke, vsak se jim posveti po lastni želji. Slivnica ponuja čudovit razgled na celotno polje in je vabljiva s kolesom ali peš. Mikavno delujejo tudi vse številne visoke lesene razgledne točke ob jezeru, kjer obiskovalec ob edinstvenem razgledu na največje presihajoče jezero v Evropi lahko preprosto ustavi svoje napeto hitenje nikamor. Mi smo zdaj že na kolesu. Občutek je drugačen, a ponovno fantastičen. Medtem ko noge vrtijo pedala, glava tiho razvršča mnoštvo vtisov. Pogled na jezero ves čas ostaja prelepa tiha kulisa, ki nas spokojno spremlja. Otroci so zadovoljni, izmenjujejo si številne informacije, ki jih nekako preslišim, ko v sebi počivam.

Malo kasneje nas ujame dežna ploha, zato se nekoliko nesrečno gledamo, vendar se kmalu pustimo potolažiti s toplo pico. Kako se nam godi! Eno prijetno dejavnost zamenja druga, kar nekako mimogrede se ob radovednosti, ki sama vznika, veliko naučimo, vmes se družimo, ves čas nam je lepo. Čaka pa nas še 'češnja na tortici', obisk notranjosti Notranjske, vstop v njeno preluknjano podzemlje. Vznemirjenje ob pričakovanju ogleda Križne jame preganja rahlo utrujenost, ki jo je že moč čutiti med našimi pustolovci. Med kratko vožnjo z avtobusom se malo ogrejemo in odpočijemo, tam pa nas vsa čarobnost zopet tako prevzame, da vse ostalo v hipu zbledi.

Vstop v jamo doživljam slovesno. Ta trenutek sem dolgo nestrpno čakala in zdaj je tu. Ko dnevna svetloba ostane za nami, se prepustim intenzivnosti doživljanja. Vse tisto, kar na površini očem ni vidno, se sedaj skrivnostno razkriva. Pred nami je temno skalno drobovje, preko katerega se kot kri po žilah pretaka voda in ga neutrudno oblikuje. Zemeljski čas je temu podzemlju tuj; ima namreč svojega, skalnega, znatno prepočasnega za naše dožemanje. Glas skal je tišina, jezik katere vibrira daleč pod našim omejenim razumevanjem površinske stvarnosti, daleč pod našimi vase zaverovanimi svetovi.

Slovenci radi hodimo navzgor; privlači nas visokogorje, svet nad gozdno mejo, svet

belih skal, kjer z vzpenjanjem simbolično odpada vsa navlaka, dokler ne prispemo do golega bistva, dokler se meje ne zabrišejo in ostane zgolj tisto nekaj, kar prehaja skozi nas, da ni več moč ločiti, kje se neha zunaj in začne znotraj, kdaj se je končala preteklost in rodila prihodnost. Toda podzemni svet ponuja podobno izkustvo popolne očaranosti, podoben dotik brezčasnosti, ki človeka vabi k temu, da bi ga podoživel in nekoč morda le razvozlal skrivnostnost zemeljskih globin, tako temnih in strašnih kot tiste v nas samih, obenem pa tako presunljivo lepih, da tista strašnost dobi povsem nov pomen.

Ko prodiramo globlje v širše in ožje jamske prostore, nas nihče ne opozori, da je pri hoji potrebna previdnost, to se zdi samoumevno. Jama je naravno ohranjena, v njej ni udobnih betonskih poti in tudi ne razsvetljuje. Ob vhodu dobimo vsak svojo ročno svetilko, ki jo po želji usmerimo v prostor našega zanimanja. Dobimo tudi škornje, da so naši koraki po mokri in blatni podlagi varni. Paziti moramo le na to, da ostajamo na stezi, ki je označena s preprostimi belimi trakovi, da tako ne posegamo v naravno ohranjena območja.

Tema in tišina sta sprva vznemirljivi, nisem ju vajena v taki meri, čeprav ju hipoma sprejemem. Toda ko se jima slednjič uspem popolnoma prepustiti, se zame odprejo nova vrata v povsem drugačno dožemanje. Znotraj sebe utihnem in si dovolim čutiti ta skalni objem matere Zemlje. Tako pomirjujoč je, tako celosten in vseobsegajoč. Hlad tega objema mi nenadoma prija, nič več ni tuj, temveč prvinski kot moč visokogorskih skalnih obrazov. Počasi začnem dojemati bogastvo, ki me obdaja. Lepoto, ki se je znebila navlake in se razodeva v svojem golem bistvu. To bistvo ni oropano življenja: (doslej odkritih) 60 vrst živalskih bitij zmore v njem najti vse, kar potrebuje za življenje (kar jama po biotski pestrosti uvršča na 4. mesto v svetovnem merilu!). Glej, tam je jamska kačica (stonoga, reče vodnik, da z izrazom kačica ne bi vznemirjal otrok), tako edinstvena. Na videz skromno okolje je njen dom, ki ji nudi vse. Poskrbela bo zase, zagotovila si bo obstanek v tem svojem veselju. Ta zgodba je samo njena, toda koliko jih je še, enkratnih, neodvisnih od moje ganjenosti. Kaj vse zmore ena sama jamska

kačica, pomislim; le kako, da človek tako velikokrat ne zaupa sebi, se vprašam.

Večinoma ljudje res dojemamo le tisti ozki svet okoli sebe, pa še to skozi pogled, ki se tiče zgolj nas. Toda koliko bitij je že gostil ta košček zemlje! Če se osredotočimo samo na jamskega medveda, presune podatek, da so v Križni jami v 19. stoletju izkopali celotna okostja najmanj 100 jamskih medvedov (po najdbi kosti jamskega medveda se Križna jama uvršča med najbogatejše v tem delu Evrope). Ti so jama naseljevali več 10 000 let, po zadnji ledeni dobi pa jih več ni bilo. Moja domišljija žal ne zmore seči vseh teh deset tisoč let nazaj. Pravzaprav ne vem, kaj naj si sploh predstavljam, razen morebiti tišine, kot je dandanes ne poznamo. Zagotovo vem samo to, da smo sedaj tu in nas v zgodovinskem času kmalu več ne bo. In morda bo v zemljinem času prav kmalu spet nastopila tista tišina, kot je bila nekoč.

Ko jamski vodnik usmeri našo pozornost na kosti jamskega medveda, me globoko prešine, da vse to ni tu zato, da imamo mi bogat izlet. Človeška nadutost je včasih že tako velika, da pozabimo biti majhni in ponižni, kot nam pritiče. Nenazadnje pa je naša predstava o jamskih medvedih morebiti rahlo napačna. V primerjavi z današnjimi rjavimi medvedi, največji primerki katerih tehtajo nekaj manj kot pol tone, je namreč izključno rastlinojedi jamski medved tehtal približno tonno in pol. Dolžina njegove lobanje je 50 centimetrov (največja najdena 56 cm), že na videz ogromno večja od lobanje medvedov, ki jih poznamo. Toda čudenja ni konec! Na kamnih so dobro vidni skalni obrusi od obrabe, nastale od medvedjih tac, najdbe medvedjih kosti pa so skrite v skale tam visoko pod današnjim stropom - toliko deset tisoč let nazaj je jama vendar bila drugačna. To dejstvo me spet vrne k razmišljanju, da edina prava podoba sveta vendar ni ta, ki jo vidim prav jaz.

Kmalu se vkrcamo na čoln in zdaj plujemo približno 60 metrov pod cesto nad nami. Prvo jezero je pravzaprav res prvo od več kot 40 odkritih jezer v 9 kilometrov dolgi jami, največje od teh pa v dolžino meri 350 metrov. Približno polovica vseh doslej odkritih živalskih vrst v jami živi v tej izredno čisti vodi (razne ribe, rakci, školjke, črvi). Pripeljemo se do rovov jame, po katerih je mogoče nadaljevati izlet, toda za nas se raziskovanje žal konča.

Ko smo povabljeni proti izhodu, si nekaj v meni želi ostati tu, pod zemeljskim površjem. Neko prijetno občutje me srka vase. Ne mudi se mi naprej, moj razum se trudi v polnosti zaobjeti vtise tega presunljivega okolja, jih sestaviti v zgodbo, ki jo sama od sebe pripoveduje celota. Želim si preprosto zreti v svetlikajoče se jamsko nebo, ki ga ustvarjajo bakterije. Deklica poleg mene se morda ukvarja s podobnimi občutki, kajti glasno izreče željo, da bi še ostala, in v njenem glasu prepoznam obžalujoči ton, s katerim bi se rada izrazila tudi sama.

Kako nepojmljivo se je mati narava poigrala na tem koncu sveta! Je mar naključje, da je to prav pri nas, v nam tako ljubi Sloveniji? Svoje čarovnije ni skrila v času, temveč jo je pustila vsem na očeh, če bi le znali videti, če bi le zmogli razumeti pomen večnega prihajanja in odhajanja, nenehne preobrazbe svoje podobe. Čeprav nikdar enaka, je vselej čudovita, vselej popolna v igrivem dopolnjevanju z različnimi naravnimi elementi, ki imajo vsak svojo vlogo, vsak svojo življenjsko zgodbo, tako zgovorno v analogiji s človeškim vseživljenjskim preobražanjem.

Ko se vračamo proti domu, razmišljam, kako kmalu bo zbledel dotik te pisane čarobnosti, s kakšno lahkoto bom zdrsnila v svoj vsakodnevni ritem, oropan tega posebnega stika s prvinskim utripom stvarstva. Nazadnje odrinem to misel, se nasmehnem deklici, s katero se srečava s pogledi, in uživam v hvaležnosti, da sem vse to naravno bogastvo lahko doživela – ne preko besed, temveč skozi vtise, ki bodo ostali v meni.

»Podob ne smemo loviti, moramo jih živeti,« je poudarjeno sporočal gospod Vekoslav. Res. Vsak trenutek je pred mano nova podoba – rada bi jo živela v svoji polnosti.

Avtor fotografij: Milan Burkeljca

Nam že sledite?

Pridružite se nam
na Instagramu ali
na Facebooku za
več novic,
informacij,
nagradnih iger in
drugih zanimivosti!

